

Kullervo Kuusela

**Metsäpolitiikan
haasteet
1980-luvulla**

Kullervo Kuusela
Metsäpolitiikan
haasteet
1980-luvulla

Kullervo Kuusela
Metsäpolitiikan haasteet
1980-luvulla

Kansikuva Kari Auvinen/LKA
Taitto Estrex Oy, Helsinki
Paino Päijät-Paino Ky, Lahti, 1983

Sisältö	sivu
Puun saatavuuden kansantaloudellinen merkitys	5
Hakkuumäärän ja puunsaannin kehittyminen 1971 — 1982	8
Yksityismetsien puuntuotanto 1971 — 1980	14
Puun tarpeen ja saatavuuden ristiriidan kehittyminen	17
Tarpeen ja saatavuuden ristiriidan syyt	19
Puun saatavuutta lisääviä keinoja	26
Keinojen valinnan perusteet	26
Tiedon lisääminen ja tiedottaminen	27
Lakiin perustuva metsänkäsittelyn säätely	28
Yksityismetsätalouden tukeminen	29
Metsäverotus	29
Metsänomistusrakenteen parantaminen	32
Metsäteollisuuden puunkäytön rakenteen kehittäminen	33
Puukaupan kehittäminen	34
Puuntuotannon ja muun metsänkäytön suhteet	35
Metsä- ja puutalouden eturyhmien yhteistyö	36
Puuntuotannon ohjelmointi	36
Tiivistelmä	38
Kirjallisuus	43

Puun saatavuuden kansantaloudellinen merkitys

Hakkuumäärän ja puun saatavuuden jääminen lisääntyvässä määrin 1960-luvun puolivälin jälkeen kestävää hakkuumahdollisuutta pienemmäksi on pahin Suomen kansantalouden perusteita heikentävä tekijä. Sen merkitystä ei ole huomattu ja tajuttu läheskään riittävästi sen vuoksi, että metsävarojen vajaakäyttö on lisääntynyt suhteellisen hitaasti ja että sitä on vähätelty etupoliittisessa tiedotuksessa. Pahimpia seuraamuksia on myös onnistuttu lykkäämään raakapuun tuonnilla, joka oli 1970-luvulla 4 — 6 milj. m³/v. Se on noin 10 % teollisuuden puun käytöstä.

Kriisiä enteilevinä merkkeinä on tähän asti pidetty metsäteollisuuden heikentyntä kannattavuutta ja lisääntynyttä velkaisuutta, mihin johtaneet syyt ovat monia ja monitahoisia. Mutta vaikka yhteiskunnan talous-, raha- ja valuuttapolitiikalla, tuottavuuden lisäämisellä ja suhteessa puun saatavuuteen sekä vientimarkkinoiden kehittämiseen järkevämällä tehdasinvestoinneilla olisikin ylläpidetty metsäteollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä tähänastista paremmin, niin kilpai-

lu niukasta puusta olisi todennäköisesti mitätöinyt näillä toimenpiteillä saadut tulokset. Puukustannus olisi muodostunut suhteellisesti vieläkin suuremmaksi.

Puun niukkuus on aiheuttanut tehtaiden tuotantotehon hyväksikäytön jäämistä pienemmäksi kuin mitä vientimarkkinat olisivat sallineet, mistä siitäkin on aiheutunut tuotantokustannusten kasvua. Puun niukkuus ja sen korkea hinta sekä heikoimmin kannattavan tuotannon pienentäminen ovat johtaneet markkinaosuuksien ja vientitulomahdollisuuksien kohtuuttoman suuriin menetyksiin. Epävarmuus puun saannista hidastaa ja estää teollisuuden kehittämistä kilpailukyyn parantamiseksi. On jo merkkejä, että investoinneista jalostusasteen kohottamiseksi luovutaan, koska ei luoteta perustuotannon määrälliseen jatkumiseen.

Metsän jo kohta 20 vuotta jatkunut vajaakäyttö alkaa rappeuttaa puustoa ja sen tuottokykyä. Puuston kasvua lisäävät työt, jotka lisääntyivät voimakkaasti Mera-ohjelmien ansiosta ja saavuttivat suurimmat määränsä Maailmanpankin lainalla tuetun

metsänparannusprojektin vuosina 1973 — 1975, ovat alkaneet vähetä. Niiden väheneminen kantohintatulojen voimakkaasta lisääntymisestä huolimatta viittaa siihen, että usko metsätalouden harjoittamiseen on alkanut horjua aivan kuin jostain irrati-onaalisesta syystä.

Toisaalta parantuneella metsänhoidolla ja laajalla maanparannuksella on saatu aikaan pitkälle tulevaisuuteen jatkuva puuston ja sen kasvun lisääntyminen. Korjuukypsää puusatoa kasaantuu metsään. Ohjekiertoaikaa vanhempien ja vajaatuottoisten sekä suojuspuumetsiköiden puusto on jo noin 700 milj. m³, minkä lisäksi metsänhoidollisesti tarpeellisia kasvatushakkuuta jää tekemättä. Näköpiirissä on aika, jolloin suurimmalla kestäväällä hakkuumäärälläkään ei kyetä estämään puuston liiallista vanhenemista ja puusadon osittaista metsään lahoamista.

Metsä- ja puutalouden suorituskyvyn heikkenemisen kansantaloudelliset seuraamukset ovat kohtalokkaita sen vuoksi, että metsä on suurin kotimainen luonnonvara, jonka merkitystä vielä lisää sen uusiutuvuus, että metsäteollisuus on suurin vientituotannon ala ja että metsätalouden tulot ovat korvaamattomia maatilatalouksen elinkelpoisuuden kannalta.

Metsätalouden edullisuuden perusta on kasviaineen tuotanto pääasiallisesti ilmaisilla maan, veden ja ilman ravinteilla sekä auringon säteilyenergialla. Kasviaineen lämpöarvolla mitattuna puuston ja sen osien vuotuinen kasvu, noin 105 milj. m³, edustaa energiaa, joka vastaa noin 19 milj. ekvivalenttia öljytonnia.

Metsänhoidon ja perusparannusten vuotuiset kustannukset ovat 15 — 20 % vuotuisista kantohintatuloista ja 8 — 11 % puusadon arvosta käyttäjälle toimitettuna. Suhde olisi vielä edullisempi, jos puuta käytettäisiin yhtä paljon kuin sitä kasvaa. Kun puusto ja hakkuumahdollisuudet ovat suuret, perusparannusten kustannuk-

set eivät ole investointia sanan varsinaisessa merkityksessä, koska ne voidaan rahoittaa suurenevien hakkuuiden antamista tuloista.

Metsävarat on kehitetty ja parannettu tilaan, jossa niiden uusiutuminen ja tuotokyvyn ylläpitäminen edellyttävät puuston kasvun suuruisen hakkuumäärän korjaamista. Metsään säästyvä korjuukypsä puusato on pahin este uudelle kasvulle. Kaikilta osiltaan ei enää voida puhua edes säästämisestä, sillä puusadon vanhimmassa osassa lahoaminen ja arvon menetykset lisääntyvät.

Metsätalouden tuotanto 1970-luvun lopulla oli noin 50 milj. m³ puutavaraa vuodessa. Metsä- ja puutalouden välittömät työpaikat (puun kasvatuksen ja korjuun luvut tarkoittavat työvuosia) olivat:

puun kasvatus	8 000
puun korjuu	35 000
kaukokuljetus	10 000
metsäteollisuus.	90 000
yhteensä	143 000

Kun työnjakovaltaisessa teollistuneessa yhteiskunnassa otetaan mukaan kaikki tavaratuotannosta riippuvat seurannaistyöpaikat, niin metsä- ja puutalous ylläpitää vähintään 350 000 työpaikkaa. Jos metsä- ja puutalouden tuotanto ja työpaikat vähenevät, eikä kyetä aikaansaamaan korvaavaa tavaratuotantoa, vähenevät myös seurannaistyöpaikat.

Vaikka metsä- ja puutalouden suhteellinen osuus viennin arvosta on tuotannon monipuolistuessa pienentynyt, alan viennin absoluuttinen arvo on lisääntynyt voimakkaasti. Suhteellinen osuus on yhä 40 — 45 %. Viennin nettotulojen hankkijana metsä- ja puutalouden merkitys on tätä suurempi sen vuoksi, että alan tuotanto tarvitsee tuontipanosta vajaan 10 %, kun vastaava osuus monilla suurilla vientituotannon aloilla on 20 — 30 %.

Metsä- ja puutalouden korvaamaton etu kansantalouden kannalta on sen pääraaka-aineen kotimaisuus. Kotimaista on suurelta osalta myös alan tieto ja taito. Kokonaisuuteen kuuluvat vielä metsätalouden ja metsäteollisuuden koneita valmistava, kilpailukykyinen metalli- ja koneteollisuus sekä sen tieto ja taito, joiden vienti on merkittävä.

Ulkomaankaupan viimeaikainen kehittyminen ja kilpailukyvyyn heikkoudet lähes kaikilla aloilla osoittavat, että metsä- ja puutalous on kansainväliseen vaihdantatalouteen suurella tuotantonsa osuudella osallistuvan Suomen runkotuotantoa, jonka mahdollisuuksien käyttämättä jättämistä ja pienenemistä ei kyetä korvaamaan millään muulla riittävän suurella tuotannon lajilla.

Menetettyjä mahdollisuuksia osoittaa, että kun puutavaran tuotanto oli 1970-luvulla keskimäärin 45 milj. m³/v ja 1970-luvun lopulla noin 50 milj. m³/v, oli kestävä hakkuumahdollisuus noin 55 milj. m³/v. Näitä lukuja ja edellä esitettyjä metsä- ja puutalouden tuotannon tunnuksia toisiinsa vertaamalla voi päätel-

lä, että nykyinen suuri työttömyys ja makсутaseen tasapainon säilyttämisen vaikeudet johtuvat suurelta osalta metsävarojen vajeasta hyväksikäytöstä.

Oma vaikutuksensa on myös metsäteollisuuden kilpailukyvyyn parantamiseksi välttämättömällä rationalisoinnin jouduttamisella ja heikoimmin kannattavien alojen tuotannon pienentämisellä, mikä kaikki vähentää työpaikkoja. Uusien työpaikkojen aikaansaamista hidastaa ja estää epävarmuus raakapuun saatavuudesta. Jos uhkaava kriisi purkautuu heikoimpien yritysten lopettamisena, niin seuraamukset iskevät erityisen pahoina metsäteollisuudesta riippuviin yhdyskuntiin.

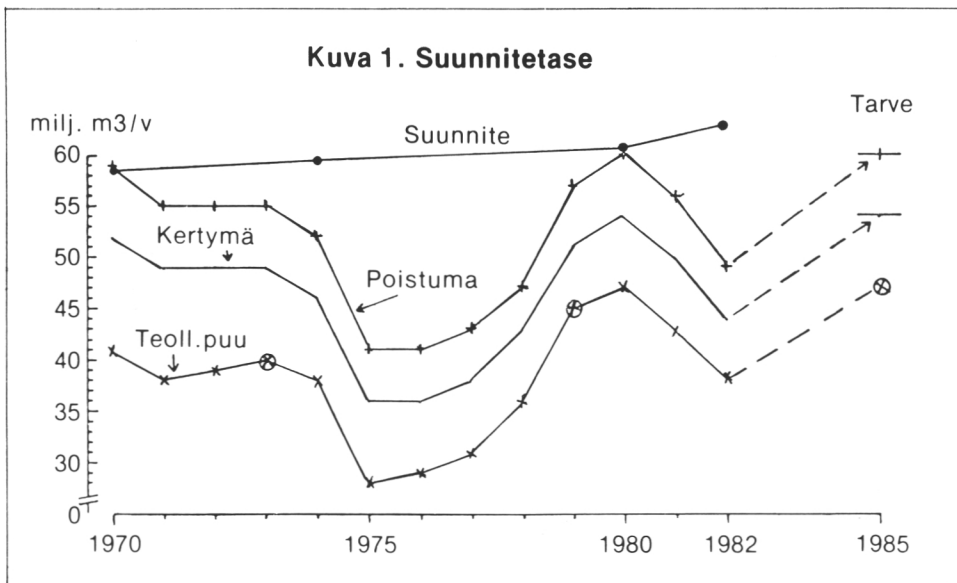
Metsävarojen vajeasta hyväksikäytöstä aiheutuvat menetykset kansantaloudelle ovat niin suuret, että niiden torjumiseksi on koottava kaikki voimat. Käsillä olevan selvityksen tarkoituksena on tarkastella metsävarojen inventoinnin, metsätalouden järjestelyn ja metsätasetutkimuksen lähtökohdista puun tarpeen ja saatavuuden ristiriitaa, sen syitä ja seurauksia sekä keinoja ristiriidan poistamiseksi.

Hakkuumäärän ja puunsaannin kehittyminen 1971 — 1982

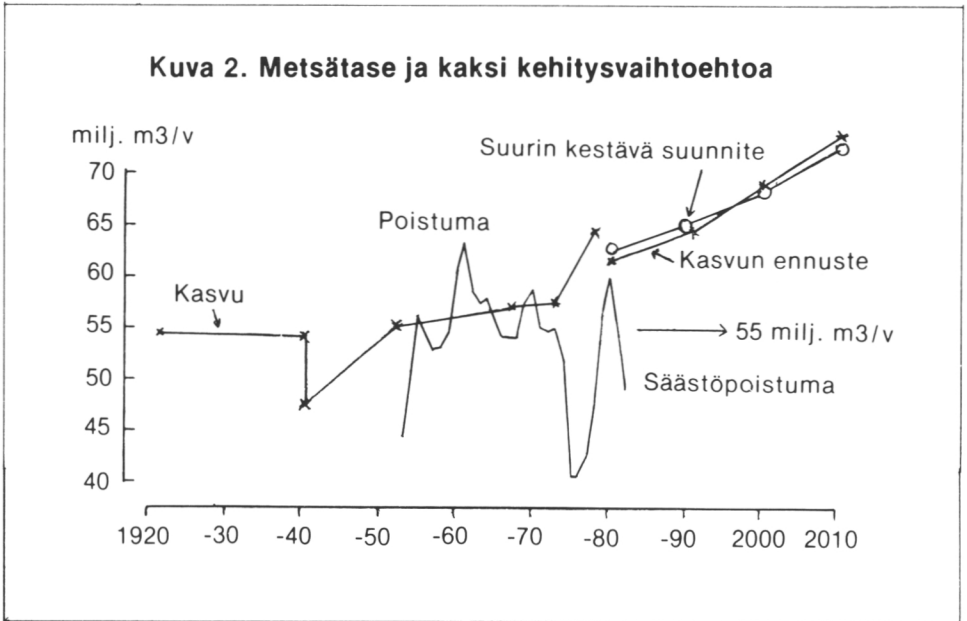
Hakkuumäärä, joka tässä yhteydessä on puunkäyttö- ja poistumatutkimusten tulosten mukainen puutavaralajien kertymä, oli vuotuisen poistuman arviossa suurimmillaan 1960-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Sen jälkeen sen trendi on ollut pienenevä. Teollisuuspuun osuus kertymässä on lisääntynyt, mutta ei yhtä paljon kuin poltto- ja kotitarvepuun käyttö ja puun vienti ovat pienentyneet. Kun suurimman kestävän suunnitteen kertymäosuus eli kertymäsuunnite on hitaasti lisääntynyt, niin hakkuumahdollisuuden ja toteutu-

neen hakkuumäärän erotus on jatkuvasti suurentunut.

Kehitys on jatkunut pääpiirteissään samanlaisena vuosien 1970 — 1982 aikana (Kuva 1, jossa vuosien 1981 ja 1982 kertymät ovat ennakkoarvioita). Kun hakkuumäärä ylitti kertymäsuunnitteen 1960-luvulla vuosina 1960 — 1962, niin sen jälkeen vähäinen ylitys on tapahtunut vain vuonna 1970. Vuoden 1982 hakkuumäärä oli miltei yhtä suuri kuin kertymäsuunnite.

Kuva 2. Metsätase ja kaksi kehitysvaihtoehtoa

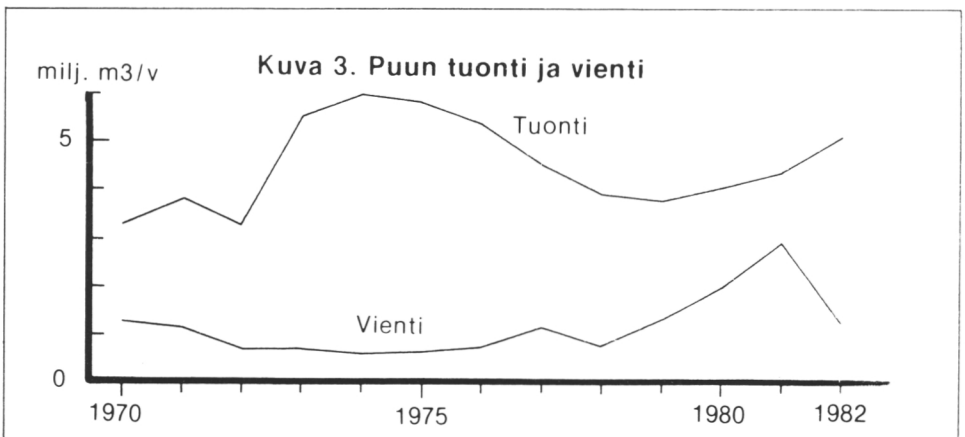

Keskimääräinen kertymä oli 45,9 milj. m³/v vuosina 1970 — 1982. Vuodesta 1961 alkavana aikasarjana (Kuva 2) tarkasteltuna kertymän trendi on laskeva. Vuosien 1979 — 1981 suuret hakkuumäärät viittaavat tämän vaiheen päättymiseen. Toisaalta vuoden 1982 ja todennäköisesti myös vuoden 1983 pieni hakkuumäärä painaa trendiä alaspäin.

Muun kuin teollisuuden käyttämän puun osuus kertymästä on ollut keskimäärin 8,0 milj. m³/v. Tämä osa hakkuumää-

rästä on pienentynyt 11 milj. m³:stä 7 milj. m³:iin vuotta kohti. Vaikka teollisuuden käyttämän puun määrä on suurentunut, ei muun puun käytön pienenemisestä vapautunutta 4 milj. m³ vuotta kohti ole saatu hakatuksi ja myyntiin.

Kertymästä vietiin puuta ulkomaille keskimäärin 1,2 milj. m³/v (Kuva 3). Vienti pieneni aluksi alle 1 milj. m³:n, oli 2,2 ja 2,8 milj. m³ vuosina 1980 ja 1981 ja ennakoarvion mukaan 1,2 milj. m³ vuonna 1982.

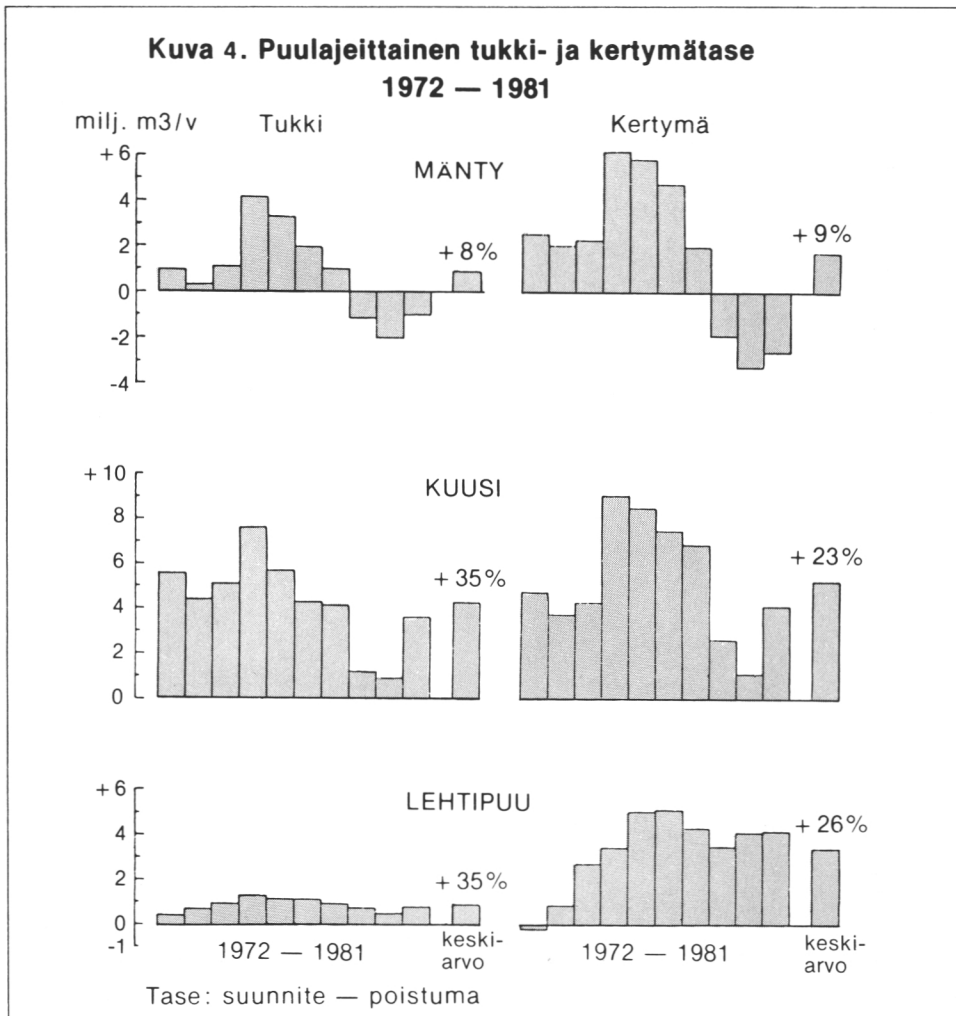
Suurin kestävä suunnite lisääntyi tarkasteltavana aikana 59 milj. m³:stä 63 milj. m³:iin ja oli keskimäärin 60 milj. m³ vuotta kohti. Näissä luvuissa ei ole mukana 1,3 milj. m³:n suuruista suojeluvähennystä.

Kun keskimääräinen poistuma oli 51,5 milj. m³/v, niin hakkuusäästö suunnitteen verrattuna oli 8,5 milj. m³/v eli 110 milj. m³ 13 vuoden aikana. Valtakunnan metsien inventoinnissa todettu puuston suureneminen varmistaa hakkuusäästön arvion suuruusluokan oikeaksi.

Poistuma on jäänyt pysyvästi suunnitetta pienemmäksi ja ero on ollut suureneva. Vaikka lamavuosien 1975 — 1977 poistu-

maa pidettäisiinkin poikkeuksellisen pienenä, niin suunnitteen ja poistuman trendien ero on vähintään 6 milj. m³/v. Tämä merkitsee sitä, että jos metsävarat olisivat olleet täydessä käytössä, niin nykyistä suuremman metsäteollisuuden puun tarve olisi voitu tyydyttää ilman tuontipuuta.

Puun tarjonnan jäämistä tarvetta pienemmäksi selittää osaksi se, että suhteessa puuston ja suunnitteen puutavaralajirakenteeseen mäntyä ja erityisesti mäntytukkia on kysytty ja hakattu liikaa sekä kuusta ja koivua liian vähän. Näin tapahtui varsinkin huippusuhdannevuosina 1979 — 1981 (Kuva 4).

Toisaalta on otettava huomioon, että metsänomistajien on ollut helpointa saavuttaa tulotavoitteensa myymällä korkeimman kantohinnan puukuutiometriä kohti antavaa mäntyä. Näin on vältetty myös mäntymaita rehevämpien kasvupaikkojen suurempia uudistamisen vaikeuksia.

Oma osuutensa kehitykseen on voinut olla myös sillä, että kun metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt ovat lisänneet työpanostaan puun markkinointiin ja heitä on ainakin kehoitettu myös toimimaan puun ohjaajina osalle ostajista, niin ohjaamalla puun korjuuta mäntyvaltaisten metsiköiden päätehakkuisiin he ovat säästäneet työpanosta, jota harvennushakkuiden suunnittelu ja parhaiden kasvupaikkojen metsiköiden uudistaminen vaatisi.

Tuontipuun puulajirakenteen perusteella voidaan päätellä, että teollisuus on kyennyt käyttämään kuusta ja mäntykuitupuuta sekä eräinä vuosina koivuakin enemmän kuin niitä on saatu kotimaasta.

Kotimaisen puun tarjonnan niukkuudesta on ollut seurauksena pyrkimys lisätä puun tuontia (Kuva 3). Tarkasteltavana aikana tuonti oli keskimäärin 4,5 milj. m³ m³/v. Suurimmillaan se oli 6,0 milj. m³ vuonna 1974. Ennakkoarvion mukainen vuoden 1982 tuonti 4,8 milj. m³ osoittaa, että tuontia on täytynyt lisätä matalasuhdanteessakin ja nyt erityisesti länsimaista.

Kun tarkastellaan metsäteollisuuden puun tarpeen kehittymistä, niin vuosia 1973 ja 1979 voidaan käyttää perusvuosina. Sellaisina niitä on käytetty myös metsäteollisuuden kapasiteetin suunnittelussa (Kuva 1). Ne edustavat huippusuhdannaetta, jolloin kapasiteetti on likimain täydessä käytössä. Näinä vuosina teollisuus käytti kotimaista puuta 40 ja 45 milj.m³.

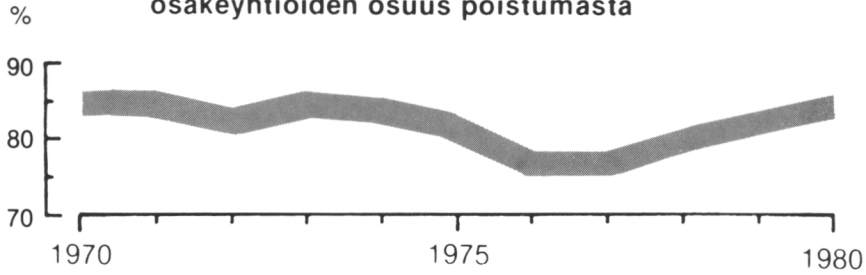
Vuoden 1979 puun käyttöön verrattuna perustuotannon kasvusta aiheutuva teollisuuspuun lisätarve on noin 2 milj. m³ vuonna 1985. Tämä huomioon otettuna saadaan puun tarpeen arvioksi vuodelle 1985:

	Kapasiteetin käyttöaste	
	kuin vuonna 1979	80 % edellisestä
	milj. m ³ /v	
Teollisuuspuun tarve	51	41
siitä tuontipuuta	4	3
Kotimaisen teollisuuden tarve	47	38
muu käyttö- ja vientipuuta	7	6
Tarvittava kertymä	54	44
Tarvittava poistuma	60	49

Tähänastiset käyttömäärät ja tarpeen arvio esitetään kuvassa 1. Kuvasta 5 nähdään, miten metsänomistajaryhmän "yksityiset ja muut", so. muiden omistajien kuin metsähallituksen ja osakeyhtiöiden, osuus poistumasta on kehittynyt vuosina 1970 — 1980.

Metsäteollisuuden kapasiteetin kasvua vastaava kotimaisen puun tarpeen lisäys on 7 milj. m³/v aikana 1973 — 1985. Tietävästi on suunnitteilla myös sellaisia kapasiteetin lisäyksiä, jotka eivät sisälly tähän arvioon. Jos ne toteutuvat, niin tarve lisääntyy vastaavasti. Toisaalta on toden-

Kuva 5. Muiden kuin metsähallituksen ja osakeyhtiöiden osuus poistumasta

näköistä, että yritysten velkaantuminen ja puun saannin vaikeutuminen hillitsevät kapasiteetin kasvattamista. On myös mahdollista, että heikoimmin kannattavia tehtaita poistetaan tuotannosta.

Puun saannin vaikeutumisesta on ollut seurauksena, että tarjontaa on yritetty lisä-

tä korottamalla hintaa yli sovittujen suositushintojen ennen muuta noususuhtanteissa. Kun vuoden 1981 rahana laskettu kantohintasumma jaetaan poistumalla, saadaan poistuman kuutiometrin keskimääräiseksi 5-vuotiskausien kantohintarvoiksi:

5-vuotiskausi	1961—1965	1966—1970	1971—1975	1976—1980
mk/m ³	68	62	100	92

Kilpailu puusta kohotti kantohintarvon poikkeuksellisen korkeaksi 1970-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Vuosien 1974 ja 1975 keskiarvo oli niinkin korkea kuin 122 mk/m³. Tällöin tapahtui sekin kysynnän, tarjonnan ja hintojen tavomaisten suhteiden vastaisuus, että tarjonta pieneni ennätyskorkeasta kantohinnasta huolimatta (Kuusela 1981a).

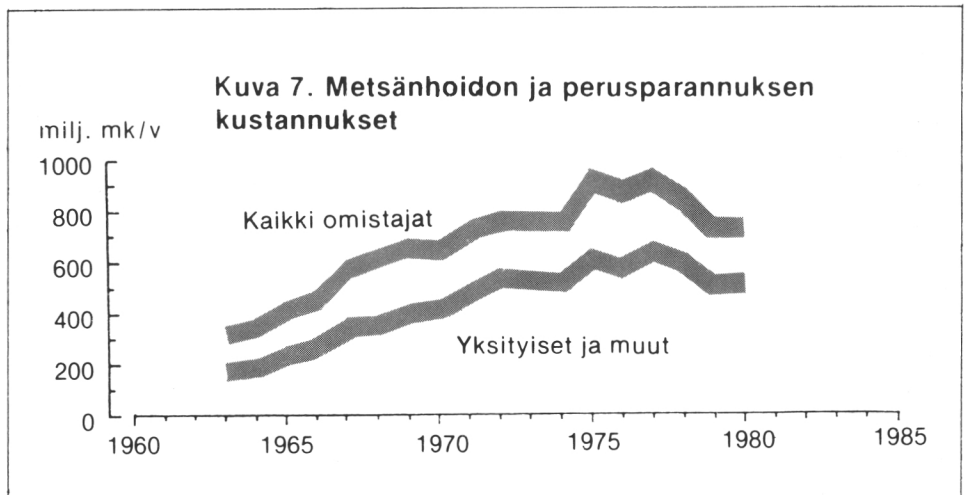
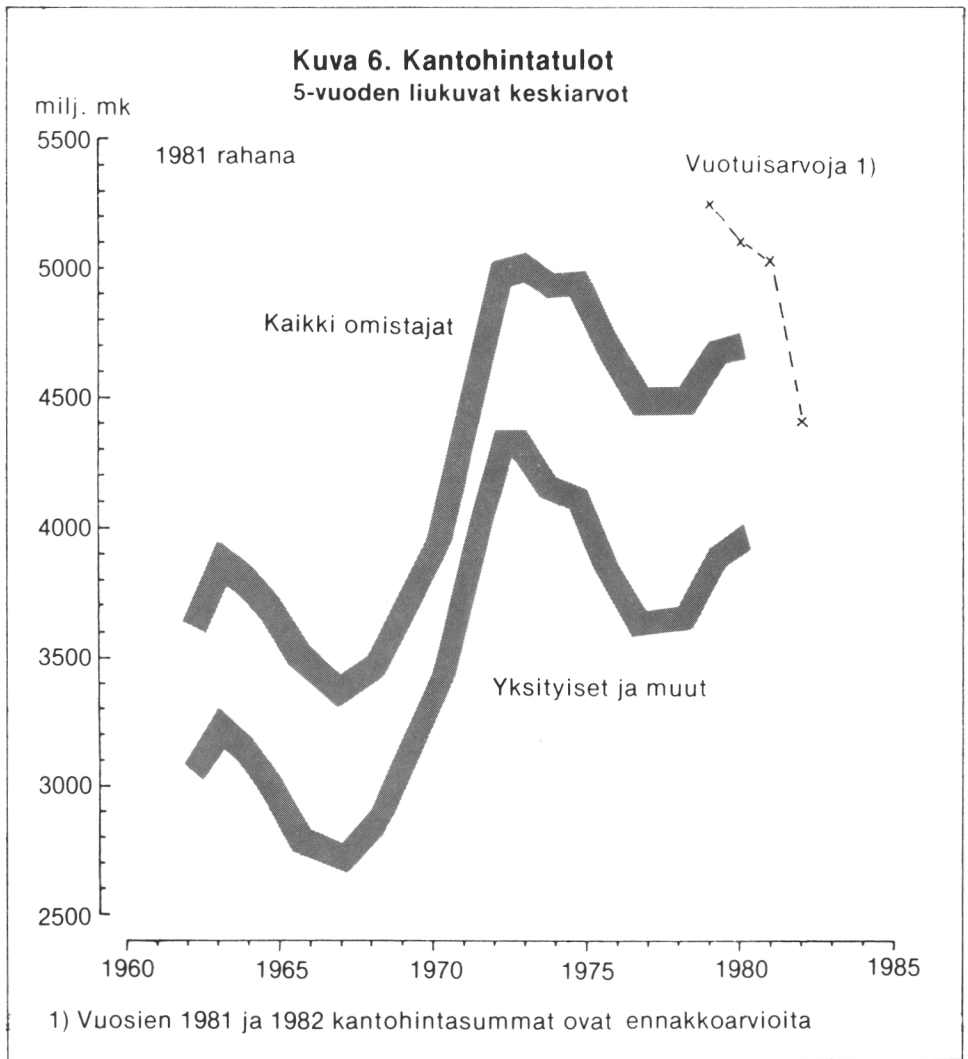
Lisäksi voitiin havaita, että metsänomistajaryhmän "yksityiset ja muut" osuus poistumasta pieneni 1970-luvulla. Keskiarvo oli 83 % (Kuva 5).

Puunkasvatuksen voimaperäistyminen ja metsänhoidon sekä metsänparannuksen panosten nousu oli voimakkainta, kun puun hinta oli alimmillaan 1965 — 1970. Panokset alkoivat pienetä 1970-luvulla, jolloin sekä kantohinnat että kantohintasumma olivat ennätyskorkeita (Kuvat 6 ja 7).

Tarvetta pienempi puun saanti ja suh-

teessa tärkeimpiin kilpailijamaihin korkea puun hinta ovat olleet merkittäviä metsäteollisuusyritysten kannattavuutta heikentäviä ja velkaisuutta lisääviä tekijöitä. On todennäköistä, että tilannetta ei voida parantaa alentamalla markan vaihtoarvoa, sillä sitä rajoittavat yhteiskunta- ja tulonjakopolitiikan periaatteet. Paine puun reaalisen kantohinnan alentamiseksi lisääntyy, mikä sekin vain estää puun tarjonnan suurenemista lyhyellä tähtäyksellä.

Nykyisen talous- ja metsäpolitiikan olosuhteissa kotimaisen puun tarjonta ja saatavuus jäävät selvästi pienemmiksi, kuin mikä on teollisuuden kapasiteetin tehokkaan hyväksikäytön edellyttämä tarve. Myös puun kasvatuksen panokset vähenevät, puusadon metsään lahoaminen lisääntyy ja puuston tuotannollinen tila heikkenee siitä, mitä se olisi metsävarojen tehokkaan käytön olosuhteissa.

Yksityismetsien puuntuotanto 1971 – 1980

Metsätilastossa metsänomistajat ryhmitetään: yksityiset ja muut, metsähallitus ja osakeyhtiöt. Ensin mainittu omistusmuoto käsittää valtaosalta yksityisten henkilöiden omistamaa metsää, sillä ”muiden” osuus koko metsämaasta on 4 %. Ryhmän yksityiset ja muut osuus poistumasta oli 83 % ja kantohintatuloista 84 % vuosina 1971 – 1980. Kumpikin osuusprosentti on pienentynyt tämän 10-vuotisjakson aikana 2 – 3 prosenttiyksikköä.

Puun saatavuus on pääosaltaan riippuvainen yksityismetsien puun tarjonnasta ja metsänomistajien halukkuudesta myydä puusato sitä mukaa, kun se tulee hakkuukypsäksi.

Omistajien ”yksityiset ja muut” keskimääräinen poistuma, kantohintatulot ja metsänhoidon sekä metsänparannuksen kustannukset, ja suurimman kestävän hakkuumahdollisuuden kantohinta-arvo vuoden 1981 rahana olivat 1970-luvulla:

poistuma	42,1	milj. m ³ /v
kantohintasumma	4030	milj. mk/v
poistuman kantohinta-arvo	95,7	mk/m ³
suunnite 1970-luvulla	48,4	milj. m ³ /v
suunnitteen kantohinta-arvo	4632	milj. mk/v
suunnitteen arvo — poistuman arvo	602	milj. mk/v
suunnite 1982	50,8	milj. m ³ /v
suunnitteen kantohinta-arvo	4862	milj. mk/v
suunnitteen arvo — poistuman arvo	832	milj. mk/v
metsänhoidon ja metsänparannuksen kustannukset	582	milj. mk/v
niistä valtion avustukset	158	milj. mk/v
valtion lainat	134	milj. mk/v
oma välitön panos	290	milj. mk/v

Asetelman arviot osoittavat, että suhteessa kestävään hakkuumahdollisuuteen omistajaryhmän yksityiset ja muut hakkuusäästö on 1970-luvulla ollut 63 milj. m³. Hakkuusäästön tai saamatta jääneiden kantohintatulojen määrä on 6 miljardia markkaa. Jos hakkuut jäävät 1970-luvun tasolle, niin säästö ja saamatta jäävät tulot lisääntyvät puuston, sen kasvun ja hak-

kuumahdollisuuksien lisääntyessä. Ero 1980-luvun alun suunnitteeseen on 8,7 milj. m³/v.

Metsätilaston ”yksityiset ja muut” omistajien metsänhoidon ja metsänparannuksen kustannukset ja niiden osuus kantohintatuloista olivat 1971 — 1980 vuoden 1981 rahana:

	milj. mk/v	osuus- % kantorahoista
Valtion avustukset	158	4
Valtion lainat	134	3
Oma välitön panos	290	7
Yhteensä	582	14

Kun otetaan huomioon lainojen alhainen korko, pitkä maksuaika ja rahan arvon heikkeneminen, on metsänomistajien oma panos puuntuotannon kuluina noin 9 % kantohintatuloista. Suhdeluku vielä pienenee, jos hakkuusäästö lisätään tuotannon arvoon.

Vaikka eräiden metsänhoitotöiden kustannukset niiden suuren ihmistyövaltaisuuden vuoksi nousevatkin enemmän kuin kantohinnat, niin mikäli kantohintojen reaalin arvo säilyy ja kaikki hakkuumahdollisuudet käytetään hyväksi, paranee metsätalouden harjoittamisen edullisuus tulevaisuudessa. Tämä johtuu siitä, että kestävä hakkuumahdollisuus suurenee ja että perusparannuskustannukset vähenevät soiden uudisojittamisen lähesytyessä tavoitettaan. Uudistuskypsiä ja myös vajaatuottoisten metsiköiden runkotiilavuus hehtaaria kohti suurenee koko ajan, mikä pienentää uudistamiskustannusten osuutta suhteessa päätehakkuutuloihin.

Kantohintasumma on noussut kestävää hakkuumahdollisuutta pienemmästä hakkuumäärästä huolimatta erittäin voimakkaasti 1960-luvun alusta lähtien (Kuva 6).

Tason likimääräinen nousu on 1 000 milj. markkaa 4 000 milj. markaksi vuotta kohden 1980-luvun alkuun mennessä.

Tähän johtaneita syitä ovat ennen muuta parantuneella metsänhoidolla ja oikeilla hakkuutavoilla aikaansaatu tukkiosuuden lisääntyminen kertymässä. Sama vaikutus on ollut myös tukiin hinnan reaalisella nousulla.

Luvut osoittavat yksityismetsätalouden olevan erittäin edullinen elinkeino. Tosin päinvastaistakin väitetään, mutta sellaiset väitteet kuuluvat ajan hengelle ominaisen etupoliittisen tiedottamisen tilille.

Tilaston aikasarjoissa on myös huonoa enteileviä merkkejä. Reaalisen kantohintasumman trendi on laskeva vuoden 1973 jälkeen (Kuva 6). Se johtuu kantohinnan laskusta vuosien 1973 — 1975 ylikorkealta huipulta ja pienistä myyntimääristä vuosina 1975 — 1977.

Vaarallisin piirre kehityksessä on metsänomistajien kannalta se, että jos suhteessa vientituotteiden hintoihin korkean puun hinnan ja tarpeeseen nähden liian pienen puun tarjonnan rasittaman metsäteollisuuden kannattavuus ja kilpailukyky heikkenevät kyllin pitkälle, on seurauksee-

na yksityismetsien kaiken puusadon käyttämiseen tarvittavien ja korkean puunhinnan maksamiseen kykenevien ostajien väheneminen. Nyky-yhteiskunnassa ei ole realistista odottaa, että markan ulkomaista vaihtoarvoa alennettaisiin ainoana tai pääasiallisena tarkoituksena kantohinnan korottaminen.

Pahinta mitä yksityismetsien omistajille voi tapahtua on puuhuollon vaikeutumisesta johtuva metsäteollisuuden perustuo-

tannon pieneneminen ja tuontipuun osuuden suureneminen nykyisestään. Tällöin puuston kasvun suuruista hakkuumäärää ei voitaisi markkinoida vaikka niin haluttaisiinkin. Kantohintatulot pienensivät pysyvästi ja puunmyyntitulojen suhde puuston kasvuun perustuvaan metsän tulo- ja omaisuusveroon heikkenisi, koska verotettavaa tuottoa vastaavaa puumäärää ei kyettäisi myymään.

Puun tarpeen ja saatavuuden ristiriidan kehittyminen

Metsä- ja puutalouden pahin ja vaikeasti poistettavissa oleva heikkous on puun tarpeeseen ja hakkuumahdollisuuksiin verrattuna liian pieni hakkuumäärä ja puun tarjonta. Suhteessa kestäviin hakkuumahdollisuuksiin ristiriita koskee Etelä-Suomen yksityismetsiä ja Pohjois-Suomen valtion metsiä. Haitat tuotannolle ja kansantaloudelle ovat rajoittuneet tähän mennessä Etelä-Suomeen. Pohjois-Suomessa puun tarve on tyydytetty yksityismetsien ylihakkuulla.

Ristiriidan syntyminen ja paheneminen on ollut 1960-luvun lopulta lähtien tutkijoiden ja tutkimuksen tuloksiin vakavasti suhtautuneiden tiedossa. Havaintoja tapahtumista saatiin valtakunnan metsien inventoinnin tuloksista, joiden mukaan Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä Etelä-Suomen pohjoisosissa oli tehty suuria ylihakkuita, kun maan eteläisimpiin ja lounaisosiin oli samanaikaisesti alkanut kertyä hakkuusäästöjä.

Talousneuvostolle tehdyssä selvityksessä (Ervasti jne., 1969, sivut 8 ja 21) sanotaan:

”...hakkuutoiminnan alueellisesta erillaisuudesta on seurauksena, että kun hakkuumäärät ennemmin tai myöhemmin pienenevät liikkahakkuualueilla, niin elleivät kaikki metsänomistajat harjoita voimaperäistä metsän käsittelyä, puun kokonais-tarjonta pienenee alle sen, mitä se on ollut viimeisten 10 vuoden aikana.”

”Metsänomistajien passiivisuuden kestävää puun tarjontaa pienentävä vaikutus on noin 3 milj. k-m³ vuotta kohti.”

Ristiriitaa kuvattiin ja ehdotettiin toimenpiteitä sen poistamiseksi mm. SIT-RAlle vuosina 1972 — 1973 tehdyssä selvityksessä (Kuusela 1974, s. 121):

”Metsätalouden tapahtumien jatkuminen tähänastisen metsäpolitiikan ohjaamana sisältää ilmeisiä riskejä yhteiskuntapolitiikan saavuttamisen kannalta. Ellei metsävarojen alueellisesti erilainen käsittely tasoitu, voi teollisuuden puun saanti jäädä odotettua pienemmäksi. Metsänparannuksen mahdollisuuksien vajaa hyväksikäyttö ja ympäristöhyötyjen ylikorostamisen vuoksi puusadon rauhoittaminen taloudellisen käytön ulkopuolelle vaikeuttavat teollisuuden puunsaantia ja aluepolitiikan päämäärien saavuttamista. Kilpailu niukasta puusta voi korottaa sen hintaa niin paljon, että sovitut tulojaon suhteet muuttuvat ja rahan arvon säilyttämisessä epäonnistutaan.”

Nykyinen tilanne on ennakoitu tutkimusraporteissa 10 — 15 vuotta aikaisemmin. Talous- ja etupolitiikassa ei näitä varoituksia otettu vakavasti, mikä osoittanee yleisemminkin tutkimustuloksiin suhtautumisen laatua. Viimeaikaisesta keskustelusta voi päätellä, että uhkaavaa puuhuollon kriisiä pidetään yllätyksenä. Ennakoidun epäkohdan on annettu paheta niin

pitkälle, että suuria taloudellisia menetyksiä tuskin pystytään enää täysin torjumaan.

Talousneuvostolle tehdyn työn jälkeen on Etelä-Suomesta saatu valmiiksi kahden inventoinnin tulokset. Ne osoittavat (esim. Salminen 1981, s. 36 ja 38), että hakkuiden alueellisesti erilainen painottuminen on jatkunut ja että korjuukypsä puusato kasaaantuu Etelä-Suomen etelä- ja lounaisosiin.

Koska alttius myydä puuta ei ole parantunut hakkuusäästöalueilla, on suurimman kestävän hakkuumahdollisuuden ja keskimäärin toteutuneiden hakkuumäärien ero kasvanut siitä 3 milj. m³:stä, mikä se oli 1960-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Suunnitteen ja poistuman trendien suureneva ero on vähintään 6 milj. m³/v tultaessa 1980-luvulle.

Ylihakkuiden keskittyminen elinkel-poisuudeltaan heikoimman maatilatalouden alueille ja hakkuusäästöjen keskittyminen vauraille rintamaille osoittavat yksiselitteisesti, että puun tarjonta ja saataavuus ovat riippuvaisia metsänomistajien tarpeesta saada puunmyyntituloja.

Pohjois-Suomessa ja erityisesti Lapin ja Koillis-Suomen piirimetsälautakunnan alueella hakkuiden tasapainottomuus johdetaan siitä, että valtion metsien hakkuumäärä on ollut paljon pienempi kuin sen osuus alueen suurimmasta kestävästä hakkuumahdollisuudesta. Yksityismetsien

hakuut ovat taas ylittäneet selvästi kestävyuden.

Uusien luonnon- ja kansallispuistojen perustaminen sekä yleisen mielipiteen vaatimus jättää laajoilla alueilla uudistamisvuoroaan odottavia erämaametsiä hakkuiden ulkopuolelle ovat pienentäneet valtion metsien hakkuita. Vajaatuottoisten metsiköiden uudistamista on hidastettu korjuun huonon liiketaloudellisen edullisuuden vuoksi.

Suojelualueista ja niiden lisäämistä varten ylläpidetyistä aluevarauksista aiheutuva suojeluvähennys poistumasuunnitteen oli Pohjois-Suomessa 0,56 milj. m³/v 1970-luvun puolivälissä. Tätä vastaava puuntuotannon ulkopuolelle siirretty metsämaan pinta-ala oli 512 000 ha. Vuoden 1982 alussa oli puuntuotannon ulkopuolella metsämaata 995 000 ha. Tämän pinta-alan jääminen pysyvästi tuotannon ulkopuolelle pienentää Pohjois-Suomen suunnitetta 0,91 milj. m³/v.

Ellei lailla perustettavien suojelualueiden ulkopuolelle jäävää valtion metsää oteta tehokkaaseen puuntuotantoon, niin yksityismetsien hakkuumäärän alkaessa ennemmin tai myöhemmin pienetä Pohjois-Suomen metsäteollisuus ei saa kaikkea tarvitsemaansa puuta tähänastista hankinta-alueiltaan. Puuhuollon turvaamiseksi voidaan joutua harkitsemaan hakkuiden sallimista osassa kansallispuistoja.

Tarpeen ja saatavuuden ristiriidan syyt

Yksityismetsien hakkuumäärä oli 1940-luvulle asti vähintään puuston kasvun suuruinen kaikkialla muualla paitsi niillä alueilla, missä kaikella puutavaralla ei ollut säännöllistä kysyntää. Tätä osoittavat valtakunnan metsien kolmen ensimmäisen inventoinnin tulokset, joiden mukaan puuston määrä säilyi sodan vuosia lukuun ottamatta likimain muuttumattomana ja puuston rakenteelle oli ominaista nuorien ja keski-ikäisten metsiköiden runsaus ja pieni runkotilavuus hehtaaria kohti.

Lisääntyvä maatalousväestö, uusien tilojen perustaminen, metsäalan pieneneminen tilaa kohti, suuri poltto-, rakennus- ja kotitarvepuun käyttö sekä väestön tulo- ja elintason riippuvuus metsätyön ja puunmyynnin tuloista olivat niitä tekijöitä, jotka ylläpitivät metsävarojen voimakasta käyttöä.

Tuotannon teollistuminen alkoi toisen maailmansodan viivästäjänä 1950-luvulla. Siihen liittyi teollisuuspuun tarpeen ja käytön voimakas lisääntyminen ja muun puunkäytön suhteellisesti vielä voimakkaampi väheneminen. Poltto-,

rakennus- ja kotitarvepuuta korvattiin muilla raaka-aineilla.

Maatilatalouksien riippuvuutta metsätuloista vähensi kasvava valtion tuki maataloudelle ja sen tuotteiden viennille. Maatilaväestön tulotason kehittäminen tapahtuu korottamalla peltoviljelyn ja karjanhoidon tuotteiden tuottajahintoja ja tukea siten, että ne seuraavat palkkatulojen nousua. Metsätulon määrä ei vaikuta maataloustulon määrittämiseen.

Metsätulo ja sen lisääminen ovat perinteellisesti toisarvoisen huolenpidon kohteena niin valtiovallan kuin tuottajajärjestöjen harjoittamassa maatilatalouspolitiikassa. Peltoviljelyn ja karjanhoidon tehokkuudesta huolehditaan paljon enemmän kuin yksityismetsien puuntuotannon tehokkuudesta.

Kun poltto-, rakennus- ja kotitarvepuun käyttö oli suuri, niin sitä varten tarpeellisen hakkuumäärän todellista suuruutta tiloilla ei yleensä tunnettu. Käsitys puuston kasvusta ja hakkuumahdollisuudesta perustui lähinnä myyntipuun määrään ja riittävyteen metsässä. Kun muu

kuin teollisuuden puun käyttö pieneni, niin samalla vapautuvan ainespuun myyntimahdollisuuden lisääntymisen todellista määrää ei tunnettu eikä sitä tunneta riittävästi vielääkään.

Vähäinen tieto yksityismetsien todellisista tilakohtaisista hakkuumahdollisuuksista johtuu metsävaratietojen ja metsätaloussuunnitelmien vähälukuisuudesta ja metsänomistajien vähäisestä mielenkiinnosta hankkia niitä. Keskimääräinen maatilanomistaja ei pidä tarpeellisena hankkia tietoja metsästään eikä varsinkaan sitä, että hän maksaisi itse niiden kustannukset, vaikka ne ovatkin pienet verrattuna metsätuloon tai peltoviljelyn suunnittelun kustannuksiin.

Metsätaloussuunnitelmien lisääntymisen 1970-luvulla on saatu aikaan metsälautakuntien toimesta ja valtion rahoittamana. Tavoitteena on ollut edistää metsätalouden alueellista suunnittelua ja metsänomistajien yhteistoimintaa puuntuotannossa. Käyttökelpoisen tarkkoja metsävaratietoja ja alue- sekä tilasuunnitelmia on piirimetsälautakunnittain tarkasteltuna 10 — 40 %:lla yksityismetsien pinta-alasta.

Asenteita kuvaa, että läheskään kaikki metsänomistajat eivät ole kiinnostuneita lunastamaan tilakohtaista suunnitelmaa, jonka maksu on ollut noin 10 mk/ha eli likimain puolet suunnitelman kokonaiskustannuksista. Niissäkin tapauksissa, jolloin tilasuunnitelma on hankittu, moni omistaja tuntee huonosti sen sisältöä. Metsänomistajien etujärjestötkään eivät suosittele määrätietoisesti omistajien itsensä rahoittamia suunnitelmia.

Alue- ja tilasuunnitelmia käytetään pääasiassa metsälautakuntien ja metsänhoitoyhdistysten toteuttamassa yksityismetsätalouden edistämisessä ja puuntuotannon tavoitteiden määrittämisessä.

Heikot tiedot tilojen oman puunkäytön pienetessä vapautuneista myyntipuun

hakkuumahdollisuuksista eivät heikentäneet puun kokonaistarjontaa merkittävästi 1960-luvun puoliväliin saakka sen vuoksi, että sodan jälkeinen uusi maatilojen ja lisämetsien muodostaminen lisäsi paljon sellaisia metsänomistajia, jotka tarvitsivat puuta ja metsätuloja. Asutus- ja lisämetsissä oli paljon hakattavaa sen vuoksi, että sellaisiksi otettiin pääasiassa valtion, osakeyhtiöiden ja muiden luovutusvelvollisten metsistä niiden eniten korjuukypsää puusatoa sisältäviä osia.

Yksityismetsien puuntarjontaa ylläpiti suuri pääoman tarve maatilatalouden rakennuksiin, koneisiin ja peltojen parantamiseen, maatilatalouden liikaväestön muihin elinkeinoihin siirtymisen kustannuksiin ja uusiin ammatteihin sekä eläkkeelle siirtyvien asuntoinvestointeihin.

Kaikki nämä tekijät vaikuttivat siten, että puun tarjonta ylitti puun kotimaisen tarpeen vuosina 1955 — 1965 ja purkautui raakapuun vienniksi, joka oli suurimmillaan 4 — 6 milj. m³/v. Laajoilla alueilla ylitettiin kestävä hakkuumahdollisuus ja puun poistuma oli muutamana vuotena koko maankin osalta suurempi kuin kestävä suunnite.

Yksityismetsien lisääntyminen loppui 1970-luvulla. Uusia tiloja ja yhteismetsiä erotetaan tosin vielä valtion metsistä poronhoitoväestölle, mutta tämän vastapainona ostetaan yksityismetsiä valtiolle. Osakeyhtiöiden metsänostot ovat vähentyneet voimakkaasti aikaisemmista ostoista, jotka nekään eivät olleet kovin suuria. Viime aikoina metsäteollisuusyritykset ovat heikon taloudellisen asemansa vuoksi jopa myyneet metsiään.

Yksityismetsien sisäinen rakennemuutos maatilataloudessa erillisten metsätilojen lisääntymisenä voimistui 1970-luvulla. Omistusmuoto käsittää jo yli 40 % yksityismetsistä ja se lisääntyy vähintään 1 prosenttiyksikön vuosivauhdilla. Maan ja metsän ostamista rajoittava laki, joka tuli

voimaan 1970-luvulla, ei hidasta merkittävästi kehitystä, sillä laki ei estä perinnönjaon ja lähisukulaisten keskeisten kauppojen kautta tapahtuvaa uusien metsätilojen muodostumista. Sen sijaan se estää metsän siirtymistä sellaisille omistajille, joilla on parhaat edellytykset harjoittaa puuntuotantoa.

Suurin osa metsätilan omistajista asuu muulla paikkakunnalla kuin missä hänen metsänsä sijaitsee ja monasti ulkomailla. On todennäköistä, että he vieraantuvat vähitellen puuntuotannosta. Vaikka metsätilojen hakkuumahdollisuudet on tähän asti käytetty vähintään yhtä tehokkaasti hyväksi kuin maatilametsien hakkuumahdollisuudet, niin pitkällä tähtäyksellä tämän omistusmuodon lisääntyminen vähentää puuntuotantoa.

Pahin tuotantoa heikentävä rakenneuutos on metsän pirstoutuminen pieneviksi yksiköiksi. Yksityismetsien yleinen tilakoko on 20 — 40 ha. Mitä pienempi omistusyksikkö on, sitä suuremmiksi muodostuvat kustannukset tuotantoyksikköä kohti, sitä pienempi merkitys metsätuloilla on omistajalle ja sitä vähemmän pinta-alavero kannustaa myymään puuta. Mielenkiinto huolehtia puuntuotannon edellytyksistä heikkenee ja metsästä tulee usein enemmän kesäpaikan ympäristö kuin tulonsaannin väline.

Suuri ja pysyvä rahanarvon aleneminen ja lainarahoitusta suosivat korkopolitiikka sekä verotus vahvistavat metsän asemaa reaalista pääomaa säilyttävänä pankkina. Tämä koskee varsinkin sellaisia omistajia, joilla ei ole ammattitaitoa ja mahdollisuuksia sijoittaa rahapääomaa sen reaaliarvon säilyttäviin ja reaaliarvoa antaviin kohteisiin. Niin kauan kun vanha puusto on terve eikä puusatoa lahoa metsään, lisääntyy uudistamiskypsänkin metsikön reaaliarvo 1 — 3 % vuodessa, mihin tähän asti on tullut lisää vielä puun hinnan nousu.

Metsikkökohtaisessa tarkastelussa uudistuskypsän ja terveen puuston hakkuuarvon lisäys vuotta kohti voi olla noin kaksi kertaa niin suuri kuin verotusta varten arvioitu keskimääräinen metsän tuotto. Tällöin toinen puoli puuston hakkuuarvon lisäyksestä voidaan katsoa verovaapaaksi tuloksi, jollaiseksi se myös muodostuu omistajalle, joka aikanaan onnistuu myymään puusadon odottamallaan hinnalla. Metsävaroissa on havaittavissa merkkejä, ettei edes tieto vanhenevan puuston lahoamistappioista aina laukaise päätöstä myydä puuta.

Puun tarjontaa ovat vähentäneet yleisessä mielipiteessä lisääntyneet arvostukset, joista aiheutuu kielteisyyttä ja usein vihamielisyyttä metsätalouden harjoittamista kohtaan. Jokamies katsoo omistavansa metsämaiseman ja oikeuden vaatia siltä ominaisuuksia, joiden säilyttäminen lisää metsätalouden kustannuksia ja pahimmillaan estää puuntuotannon. Metsänomistajienkin keskuudessa yleistyy mieltymys harjoittaa vajeatehoista puuntuotantoa.

Pohjois-Suomessa valtion metsien hakkuut ovat olleet noin 15 vuotta suurinta kestäväää hakkuumahdollisuutta selvästi pienemmät. Puuhuolto on toiminut yksityismetsien ylihakuun vuoksi. Kun yksityismetsien hakkuut aikanaan pienevät ja elleivät valtion metsien hakkuut lisäänty vastaavasti, joutuu Pohjois-Suomen ja erityisesti Lapin teollisuus samalla tavalla puupulaan kuin on tapahtunut Etelä-Suomessa.

Valtion metsien hakkuuta rajoittaa ja niiden siirtymistä uudistamisvuoroaan odottaviin erämaametsiin estää yleinen mielipide. Puusadon annetaan mieluummin lahota metsään, kuin että hyväksytäisiin sen korjaaminen ja taimikon perustaminen vanhan metsikön tilalle.

Hakkuumahdollisuuksien käyttöön saamista koskevassa keskustelussa on sanottu,

että valtakunnallinen ja maakunnallinen suurin kestävä hakkuumahdollisuus on suurempi kuin tilakohtaisten kestävien hakkuumahdollisuuksien summa. Väitettä perustellaan vertaamalla toisiinsa valtakunnan metsien inventoinnin tulosten suunnitetta ja yksityismetsätalouden edistämisenorganisaatioiden valmistamien alue- ja tilakohtaisten suunnitteiden summaa, joista jälkimmäinen on usein edellistä pienempi. Sanotaan, että jos osalla tiloja on keskimääräistä enemmän uudistuskypsiä metsiköitä, niin kestävä suunnite on pienempi kuin niiden pinta-alan mukainen osuus valtakunnallisesta suunnitteesta.

Alue- ja tilasuunnittelun metsänarviontien tulosten tarkastelu osoittaa kuitenkin, että pääsyyinä edellä todettuun eroon ovat metsävaratunnusten aliarvioinnit. Alue- ja tilasuunnittelun metsänarviontien keskimääräinen ajankohta on tavallisesti aikaisempi kuin kenttätöiden ajankohta siinä valtakunnan metsien inventoinnissa, jonka tuloksia vertailussa käytetään. Kun puusto on viime aikoina vertailualueilla lisääntynyt, niin tämän suunnitetta lisäävä vaikutus ei sisälly alue- ja tilasuunnittelun inventointitulosten yhdistelmiin.

Silmävaraiseen kuvioittaiseen arviointiin sisältyy myös eräissä tapauksissa puuston aliarvioimista.

Osan erosta selittää kasvun aliarvioiminen alue- ja tilasuunnittelussa. Kokonaiskasvun arviosta on usein puuttunut taimikoiden ja riukuvaiheen metsiköiden kasvu tai se on ollut todellista kasvua pienempi. Suunnite ei ole yleensä suurin kestävä hakkuumahdollisuus vaan jokin sitä pienempi arvio. Esim. erään piirimetsälautakunnan yksityismetsille arvioitu suunnite oli 20 % omaa kasvun arviota pienempi, vaikka alueella on suuri uudistuskypsi metsien kasaantumana.

Jos tilasuunnittelussa sovelletaan samoja periaatteita kuin valtakunnallista suunnitetta arvioitaessa, esim. pidetään tavoit-

teena puuston vanhenemisen pysähdyttämistä, saadaan molemmissa samaa suuruusluokkaa olevat suunnitteet.

Alue- ja tilasuunnitelmat sellaisina kuin niitä on tähän mennessä tehty, ovat laajoilla alueilla suoranainen este kaikki hakkuumahdollisuudet hyväksi käyttävälle metsänkäsittelylle. Niitä on alettu käyttää myös perusteena väitteelle, että valtakunnan metsien inventoinnin tulokset yliarvioivat metsävaroja ja hakkuumahdollisuuksia.

Vaikka tällaisten väitteiden perimmäinen tarkoitus olisikin vaikuttaa poliittiseen päättäjään, että tämä alentaisi verotettavan tuoton arviota tai ei ainakaan korottaisi sitä, niin ne samalla osoittavat asennetta, jonka mukaan metsän tulo- ja saantimahdollisuuden tehokas hyväksikäyttö ei olisikaan enää suotava tavoite.

Etupoliittisessa keskustelussa toistetaan, että puun käytön rakenteen poikkeaminen puuston ja hakkuumahdollisuuden puutavaralajirakenteesta estää suurimman kestävänn suunnitteen toteuttamista. Osaksi ja hetkellisesti tämä voi pitää paikkansa, mutta kuten edellä jo todettiin, se ei ole tärkein syy puun saatavuuden heikkene- miseen.

Markkinaosapuolet metsäteollisuus ja Maataloustuottajain Keskusliitto ovat pitkään pyrkineet turvaamaan puuhuoltoja sopimalla puun suositushinnoista ja hankinnan määrällisistä tavoitteista. MTK, metsänhoitoyhdistysten liitot ja metsänhoitoyhdistykset yrittävät ohjata leimauksia ja myyntejä määrätavoitteiden saavuttamiseksi.

Kokemus osoittaa, että sovittuja tavoitteita ei yleensä saavuteta. Joko hinnat liukuvat yli suositusten, tai määrät jäävät alle suunnitellun tahi suosituksen ylittävistä hinnasta huolimatta puuta saadaan tarvetta vähemmän.

Vuosien 1981 ja 1982 sekä alkuvuoden 1983 tapahtumien perusteella voi päätel-

lä, että hinta- ja määräsuosituksista sopimisella ja hankinnan ohjauksella niiden nykyisissä muodoissaan ei ole edellytyksiäkään onnistua tavoitteittensa saavuttamisessa. Järjestelmä on ilmeisesti jo perusteiltaan virheellinen. Se ei ota huomioon puukaupan todellisia olosuhteita ja niissä vaikuttavia markkinavoimia.

Puun ostajat ovat luottaneet vanhentuneeseen käsitykseen, että ”markka on paras konsulentti” ja että tarjontaa voidaan lisätä korottamalla hintaa. Noususuhdanteessa ja muulloinkin on ylitetty suositushintoja, kun ostotavoitteita ei muutoin saavuteta.

Kilpailu hinnalla on voinut joskus lisätä tarjontaa mutta ei riittävästi. Noususuhdanteiden 1973 — 1974 ja 1979 — 1981 loppuvaiheissa tapahtui jopa niin, että hinnan noustessa tarjonta pieneni. Metsänomistajat saavuttivat tulotavoitteensa pienenevillä puumäärillä, ja kun uskottiin hintojen nousevan jatkuvasti, lykättiin myyntipäätöksiä (Kuusela 1981a).

Hintojen nousu yli suositusten on vähentänyt luottamusta järjestelmään. Hankintavuoden alussa puunsa myyneet ovat usein huomanneet tehneensä huonon kaupan verrattuna vuoden lopussa myyneisiin. Tämä on aiheuttanut myynnin lykkäämistä hinnannousun odotuksessa.

Puun ostajat sanovat, että myyjien organisaatiot eivät yritäkään kaikin keinoin saavuttaa määrätavoitteita. Jo osapuolten arviot tarvittavista leimikoista ja puutavararastojen suuruudesta eroavat toisistaan. Joskus tapahtuu hintasopimuksen solmiamisen jälkeen, että myyjät asettavat omia paikallisia hintatavoitteitaan, jotka ylittävät suosituksen. Myyjät näyttävät uskovan, että aikaansaamalla niukkuutta puusta korotetaan hintaa.

Saattaa jäädä kuitenkin liian vähälle huomiolle tosiasia, että jos puun niukkuus ja korkea hinta heikentävät ostajajärytysten kannattavuutta riittävästi, niin yrityksiltä

loppuvat mahdollisuudet maksaa halvempiakaan hintoja.

Vaikka MTK ja sen järjestöt ovatkin viime aikoina yrittäneet saavuttaa sovittuja tavoitteita, niin ne eivät tavoita läheskään kaikkia metsänomistajia eikä niillä ole määräysvaltaa niihinkään, jotka tavoitetaan. Keskimääräinen metsänomistaja ei noudata mielellään myynnin ohjausta silloinkaan, kun hän on tuottajajärjestön aktiivinen jäsen. Kun myyntitavoitteet jaetaan metsänhoitoyhdistysten kautta tilakohtaisiksi tavoitteiksi, ne voidaan kokea pakkohakkuuvelvoitteeksi, mikä jäädyttää lopullisesti halun myydä.

Kun huippuvuosien 1979 ja 1980 puuhuollosta selvittiin tyydyttävästi, annettiin ymmärtää, että ohjausjärjestelmä toimii. Ei kiinnitetty riittävästi huomiota ajankohdan poikkeuksellisuuteen. Takana oli syvä lama, jolloin myydyt määrät olivat pienet. Veroina jouduttiin maksamaan huippusuhdanteen ennätyskorkeista hinnoista johtuvia jälkilaskuja. Tästä syystä tarve myydä oli suuri. Kun pankkien metsätilit täyttyivät, niin myyjät vetäytyivät kuorensa vuosina 1981 ja 1982.

Myyjäpuolen kannanottojen sävy muuttui ja vuosien 1982 ja 1983 vaihteessa myönnettiin epäonnistuminen:

”Mitä korkeammalla tasolla puun käyttö on suhteessa metsien hakkuumahdollisuuksiin, sitä vaikeampi tietenkin on tuotannossa tarvittavien viimeisten kuutioiden hankintakin. Näin ollen metsäteollisuuden kapasiteetin kasvu on samalla merkinnyt puunsaannin suhteellista vaikeutumista.”

”Pitempänä ajanjaksona teollisuuden keskimääräinen puunkäyttö jää luonnollisesti korkeasuhdanteen aikaista käyttöä jonkin verran pienemmäksi. Todennäköistä kuitenkin on, etteivät puun tarjontamäärätkään voi koko maan puitteissa jatkuvasti ylittää hakkuusuunnitteen tasolle” (Viitala, 1982, s. 14).

Jos lainauksen viimeinen väite on tarkoitettu olemaan tosi pitkällä tähtäyksellä, niin se osoittaa mukautumista vaihtoehtoon, jossa osa puusatoa lahoaa metsään luonnonpoistuman alkaessa ennemmin tai myöhemmin toteuttaa suunnitettua.

Nykyisiä käsityksiä tilanteen hallinnasta kuvaavat seuraavat lainaukset haastattelulausunnoista:

”Käsitykseni mukaan metsänhoitoyhdistysten liitot ja metsänhoitoyhdistykset ovat toimineet ohjeidemme mukaisesti. On kuitenkin todettava, ettei meillä ole käskeyttäviä omiin jäseniimme eikä yhdistyksiin.”

”Emme mahda sille mitään, jos jäsenemme eivät toimi ohjeidemme mukaisesti. Kun maassa on noin 300 000 yksityismetsien omistajaa, on mahdotonta valvoa jokaisen sanomista ja tekemistä” (Viitala, Etelä-Saimaa, 5.1.1983).

”Saattaa olla, että isännät tekevät puutavaraeriä ja odottelevat, miten tilanne kehittyi. Sopimusteitse on saatu aikaan vakaa hintatilanne, joten myyjä ei halua kiirehtiä.”

”Isännät katsovat, että on tilan sisäinen asia, milloin puuta myy” (Etelä-Karjalan Metsänhoitoyhdistysten Liiton toiminnanjohtaja Paasonen, Etelä-Saimaa, 5.1.1983).

Aiheesta käytävään keskusteluun on tullut sävy, niin kuin metsäteollisuuden kasvu olisi syy puupulaan, ja että metsänomistajat eivät olisi vastuussa tilanteesta. Asia ei ole aivan näin yksinkertainen, mitä osoittaa lainaus:

”Metsiin 1970-luvulla jäänyt puuylijäämä vastaa lähes kahden vuoden normaali-hakkuuta. Normaalityyppisellä käytösteella toimien teollisuus kykenee käyttämään vain noin 4/5 metsiemme vuotuisista hakkuumahdollisuuksista. Puun tuonti on ollut osaltaan pahentamassa tilannetta, sillä tuontimäärät, joilla on katettu 10 — 20 %

teollisuuden puuntarpeesta, ovat olleet suurimmillaan silloin, kun teollisuuden puuntarve on ollut pienimmillään...”

”Tämä on alentanut yksityismetsänomistajien metsätuloja erittäin voimakkaasti. Se on aiheuttanut myös vakavia metsänhoidollisia ongelmia, muun muassa vajaanottoisten alueiden hakkuiden sekä harvennushakkuiden viivästyistä.

Metsiemme hyödyntämisessä vallitsevan epäsuhteen korjaamiseksi on vain yksi tehokas keino. Se on metsäteollisuuden kapasiteetin lisääminen erityisesti Itä-Suomessa niin, että kaikelle kotimaiselle puulle voidaan turvata riittävä menekki.” (Haavisto 1979, s. 6).

Metsänomistajien edustavien etujärjestö on muullakin tavalla kuin sanallisilla vaatimuksilla edistänyt teollisuuden kasvua. Metsänomistajien omistama teollisuus on lisännyt perustuotantonsa kapasiteettia, johon kuuluu mm. Länsi-Suomen suuri sellun tuotannon lisäys 1970-luvulla.

Puuston kasvun ja suunnitteen suuruisen hakkuumäärän toteuttamista ovat 1960-luvun jälkeen vaikeuttaneet lisääntyvässä määrässä arvostusten muutokset yleisessä mielipiteessä. Vaatimuksia muuttaa metsän käsittelyä siten, että tuotanto vaikeutuu ja tuotannon kustannukset nousevat, perustellaan luonnonsuojelun ja ympäristön hoidon näkökohdilla. Toiminnan todellisia motiiveja ovat usein sensaation myyminen ja pyrkimykset muuttaa yhteiskunnan valtajärjestelmää.

Selvin osoitus yleisen mielipiteen vaikutuksesta ovat puuntuotannon ulkopuolelle lisääntyvässä määrässä siirretyt suojeluaueet. Ne käsittivät noin 1 milj. ha metsämaata 1980-luvun alussa. Vaatimusten mukaan tulisi luopua avohakkuusta, maan muokkauksesta, metsän viljelystä, pelloilla ja puutarhoissa sallituista metsän rikkakasvien kemiallisen torjunnan menetelmästä, metsän lannoituksesta ja raskaiden metsäkoneiden käytöstä.

Vaatimukset saavat todennäköisesti virallista muotoa ja vaikuttavuutta, kun ympäristöministeriö organisaatioineen aloittaa toimintansa vuoden 1983 lopulla. Olivatpa näistä lähtökohdista peräisin olevat puuntuotannon rajoitukset minkälaisia tahansa, ne lisäävät tuotannon kustannuksia, vähentävät puun tarjontaa ja lisäävät metsään lahoavaa puusatoa.

Korkean elintason kyllästämälle yhteiskunnalle tyypillinen irrationaalinen käyttäytyminen on saanut jalansijan myös metsäntutkimuksessa, jota yhteiskunta ylläpitää puuntuotannon edistämistä ja työmenetelmien kehittämistä varten.

Varsinkin metsänhoidon tutkijat esittävät mielipiteitä, joiden mukaan pitäisi vähentää metsän viljelyä, erityisesti männyn

istuttamista ja taimikoiden hoitoa, lopettaa metsäpuiden jalostaminen sekä ottaa käyttöön mahdollisimman vähän kustannuksia aiheuttavia puun tuotosta alentavia metsän käsittelyn menetelmiä.

Ajattelua ja asennoitumista vallitsevat kehitysvirrat kuristavat puuntuotantoa monelta taholta. Puuntuotannon edistämiseksi tarkoitettujen komiteoiden, toimikuntien ja työryhmen työ vesittyä etu- ja aatepoliittiseksi kinasteluksi. Poliittinen päättäjä, jonka valta-asema perustuu edustuksellisessa demokratiassa äänestyskannatukseen, kuuntelee enemmän metsätalouden harjoittamiselle kielteistä yleistä mielipidettä kuin metsätalouden harjoittamisesta vastuussa olevaa pientä vähemmistöä.

Puun saatavuutta lisääviä keinoja

Keinojen valinnan perusteet

Puun tarjontaa ja saatavuutta lisäämään tarkoitettujen keinojen tulee olla sopusoinnussa Suomen oikeus- ja talousjärjestelmän kanssa. Sen perusteita ovat elinkeinonharjoittamisen ja tuotannon välineiden omistamisen oikeus ja yrittäjän vapaus päättää harjoittamansa tuotannon menetelmistä. Oikeuteen ja vapauteen kuuluu toisaalta velvollisuus noudattaa lakeja ja muita säädöksiä.

Velvoite myydä puuta (pakkohakkuu) tai taannehtivasti rankaiseva verotus ovat ristiriidassa järjestelmän perusteiden kanssa ja sellaisten keinojen käyttämisestä olisi enemmän vahinkoa kuin hyötyä. Oikeudellisuuden sisältö ja lait ovat kuitenkin muuttuvia ja sellainen lakien muuttaminen, joka edistää puun saatavuutta ja joka on sopusoinnussa oikeusperinteen kanssa, on käyttökelpoinen keino.

Tehokkaimpia ovat keinot, jotka johtavat puuntuotantoa harjoittavan yrittäjän

havaitsemaan, että kestävät hakkuumahdollisuudet hyväksi käytävä ja maan tuotokkyä sekä puustoa parantava metsän käsittely on hänelle itselleen edullisin vaihtoehto. Tarvittaessa on lakiin perustuvia tai muita tuotannon yleisiä puitteita voitava muuttaa siten, että tehokas tuotanto tulee harjoittajalleen edullisemmaksi kuin puun kasvatuksen ja myymisen mahdollisuuksia laiminlyövä metsätalous.

Sanottu ei tarkoita sitä, että metsää ei pidettäisi kansallisena luonnonvarana, jonka käytössä ja käsittelyssä on otettava huomioon myös säädöksissä määritelty yhteiskunnan etu.

Yhteistä etua turvaavia metsän käsittelyn rajoituksia sisältyy yksityismetsälakiin, joka kieltää hävittämästä metsää ja velvoittaa perustamaan uuden kehityskelpoisen taimikon kasvupaikalle päätehakkuun jälkeen. Säädöksiin perustuvat luonnon-suojelun, ympäristönhoidon ja metsän moninaiskäytön tavoitteiden turvaamiseksi tarpeelliset veloitteet ovat myös puuntuotannossa huomioon otettavia rajoitteita.

Tiedon lisääminen ja tiedottaminen

Metsävaroja, puuntuotantoa ja metsätalouden merkitystä koskevan tiedon lisäämisen tärkeimmät kohderyhmät ovat metsänomistajat, kansalaiset yleisen mielenpitoisuuden edustajina ja poliittiset päättäjät paikallis- ja maakunta- sekä valtakunnan hallinnossa. Teollistuneessa tiedotusyhteiskunnassa on tuotannon harjoittajien jatkuvalla tiedottamisella ylläpidettävä ja puolustettava elinkeinonsa yleisiä edellytyksiä. Tämä koskee aivan erityisesti metsätaloutta sen vuoksi, että metsä on hallitseva osa elinympäristöä.

Metsäympäristön omistajaksi pyrkivä jokamies ei luovu puuntuotantoa haittaavista vaatimuksistaan pelkästään sillä, että hänelle esitetään metsätalouden merkitystä kuvaavia taloustilaston tunnuksia. Hänet on saatava käsittämään, että myös hänen elintonsa on riippuvainen metsä- ja puutalouden menestymisestä, ja että hänenkin on maksettava hinta metsäympäristöstä, jossa ei näy tuotannon jälkiä.

Metsänomistajaan kohdistettua tiedottamista tarvitaan sen vuoksi, että perinteelliselle maatilatalouden harjoittajalle metsä on luonnon, maanmittarin ja asutusviranomaisen antama raaka-ainevara, joka kasvaa ja uusiutuu ilmaisilla luonnonvoimilla ja josta otetaan puuta silloin kun sitä tarvitaan. Peltoviljely ja karjatalous ovat hänelle varsinaista tuotantoa, jossa työpanos, kustannukset, rationalisointi, koneellistaminen ja tehokkuuden vaatimus ovat itsestään selvyksiä. Metsä on hänelle mahdollisimman vähällä työllä ja kustannuksilla ylläpidetty puun ja pääoman antaja.

Oman tiedottamisen ongelmansa muodostavat muissa ammateissa kuin maatilataloudessa toimivat ja usein kaupungistuneet metsänomistajat. Pääosa heistä on

saanut metsänsä perintönä. Mitä pitemmälle he vieraantuvat perustuotannosta, sitä hämäämpi kuva heillä on metsästä tuotannon välineenä.

Yhteiskunnan, metsätalouden organisaatioiden, metsäteollisuusyritysten ja metsäalan toimihenkilöiden on lisättävä metsänomistajien tietoa metsästä tuotannon välineenä. Maatilatalouden oppilaitosten antama tieto ei riitä ja tuottajajärjestöissä vallitsevat perinteelliset talonpoikaiset käsitykset.

Metsänomistaja on saatava tajuamaan, että metsä on arvokas luonnonvara ja jatkuvan tulon antaja. Hänessä on herätettävä tarve tuntea metsänsä ja päätös hankkia inventointitiedot ja metsätaloussuunnitelma. Metsänomistajan on tehtävä päätöksensä itse, sillä ulkoapäin tyrkytetty ja valtion varoilla tehty taloussuunnitelma on osoittautunut liian monessa tapauksessa kaivoon kannetuksi vedeksi.

Kun tiedon tarve ja halu harjoittaa metsätaloutta on herätetty, niin sen jälkeen tiedon lisääminen on helppoa.

Keskimääräisen kansalaisen ja jokamiehen mielipide on tärkeä siksi, että metsätalouden harjoittajat ovat pieni ja pienevä osa koko väestöstä. Metsätalouden osuus työvoimasta on noin 2 % ja maa- ja metsätalouden yhteinen osuus runsaat 10 %. Muut 90 % ovat niin murskaava enemmistö, että he ja heidän arvostuksensa ohjaavat poliittista päättäjää, joka saa valtansa jokamiesten äänistä.

Jokamies ja häneltä valtansa saava poliitikko voivat aivan kuin päähänpistosta lamaannuttaa minkä tahansa tavaratuotannon, elleivät he tunne toimenpiteitensä seuraamuksia.

Kansalaisiin kohdistetun tiedotuksen lähtökohta on tosiasia, että on syntymässä jokamiesten sukupolvi, joka kuvittelee saavansa kaiken tarvitsemansa supermarketista. Tavarat tulevat niiden hyllyille joistain seinien takaisista automaateista il-

man peltoja, metsiä ja tehtaita. Raha tavaroitten ostamiseen saadaan pohjattomilta palkka- ja sosiaaliturvatilteiltä. Jokamies on saatava tajuaan, että hyvinvoinnin automaattit luhistuvat, jos puuntuotanto ja metsäteollisuus pysähtyvät.

Uusien luonnon- ja kansallispuistojen perustamisen yhteydessä on selvinnyt järkyttävällä tavalla, kuinka harva yleisen mielipiteen edustaja ja poliittinen päättäjä tuntee edes tyypillisessä metsätalouksessa sitä työn ja tulonmuodostuksen ketjua, joka alkaa yhdestä metsurista ja hänen korjaamastaan puusadosta. Kansalainen ja poliittinen päättäjä ovat valmiit poistamaan metsurin työpaikan ja vaihtamaan sen tunturihotellin ovenvartijaan silloinkin, kun he näin tehden sahaavat palkkatulon oksan altaan.

Tiedon lisääminen metsurista ja puukuutiometrissä alkavasta ja vientisatamaan sekä kunnantaiteilijaan ja televisiotoimitajaan päättyvästä työn ja tulonmuodostuksen ketjusta sekä kaiken perustuotannon välttämättömyydestä on pääsisältö jokamiehen ja poliittiseen päättäjään suunnatussa tiedotuksessa.

Poliittinen päättäjä on saatava tajuaan, että jos tuotanto pysähtyy, niin silloin katkeaa myös verotulojen virta, ja että ilman verotuloja poliittinen päättäjä on voimaton ja tarpeeton.

Lakiin perustuva metsänkäsittelyn säätely

Kansantalouden ja yleisen edun vuoksi metsänkäsittelyä on säädelty lailla 1600-luvulta alkaen tavoitteena puun kasvun ja kestäväen saannin turvaaminen. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa ei ole pelätty niinkään metsän loppumista sanan varsinaisessa merkityksessä tai maan jäämistä puuttomaksi. Huolen kohteena on ollut elintär-

keiden puutavaralajien väheneminen.

Väheneviksi puutavaralajeiksi on koettu vuoriteollisuuden käyttämän hiilen raakapuu, rakennus- ja erityisesti laivanrakennuspuu sekä lähempänä nykyaikaa metsäteollisuuden puu. Niiden ja maaseutuväestön poltto-, rakennus- ja tarvepuun käytön on pelätty vähentävän liiaksi metsävaroja.

Metsälakien perinteellinen tarkoitus on ollut estää metsän hävittäminen ja turvata uuden puuston syntyminen vanhan tultua korjatuksi. Myös nykyinen yksityismetsälaki kieltää metsän hävittämisen, jota on sellainen hakkuu ja hakkuun jälkeen maan sellaiseen tilaan jättäminen tai sellainen käyttäminen, että metsän luontainen uudistuminen tai sen viljelyllä toteutettava uudistaminen joutuu vaaraan.

Hävittämistä on sellainen kehitettäväksi kelvollisen metsän käsittely, joka on ristiriidassa järkevän kasvattamisen kanssa. Metsän uudistamisen viljelyllä katsotaan vaarantuvan, kun vajaatuottoista metsää hakataan muulla tavalla kuin säädöksissä määritellyn hakkuu- ja uudistamissuunnitelman mukaisesti.

Metsälait osoittavat, että yhteiskunnalla on ollut ja on oikeus kieltää metsän käsittely, joka vaarantaa elintärkeän edun. Tavoitteena on ollut puun kasvun turvaaminen olosuhteissa, joissa liikahakkuu on ollut pysyvä uhka.

Yksityismetsälain ja sen valvonnan tavoite on saavutettu niin hyvin, että puuston määrä ja kasvu ovat nyt suuremmat kuin koskaan aikaisemmin sinä aikana, jolloin metsävaroja on arvioitu. Puun saantia ei ole kuitenkaan onnistuttu turvaamaan, koska yleiset yhteiskunnalliset olosuhteet ovat muuttuneet sellaisiksi, että korjuukypsyyden saavuttaneen puusadon hakkaaminen ja myyminen ei ole enää metsänomistajien perustarpeiden tyydyttämisen kannalta välttämätöntä.

Jos metsälakien perimmäisenä tarkoi-

tuksena on ollut raakapuun saannin turvaaminen, niin perinteellisestä oikeuskäsityksestä seuraa loogisena välttämättömyytenä, että olosuhteiden muuttuessa on myös metsälakeja muutettava.

Ruotsissa tämä on jo tiedostettu. Suomessa se tiedostetaan viimeistään silloin, kun puun niukkuuden aiheuttama metsäteollisuuden tuotannon pieneneminen purkautuu suurtyöttömyydeksi ja viennin sekä siitä riippuvan tuonnin pienenemiseksi.

Yksityismetsälain muuttaminen vastamaan muuttuneita olosuhteita olisi aloitettava viipymättä. Perinteellistä kieltoa estää yhteiskunnan kannalta vahingollinen metsän käsittely tulisi voida laajentaa siten, että kiellon piiriin tulevat myös yhteiskunnan tuella kasvatetun korjuukypсэн puusadon metsässä seisottaminen ja metsään lahoaminen.

Oikeuskäsityksen tulisi muuntua sellaiseksi, että yhteiskunnan kannalta elintärkeän puusadon hakkaamatta ja myymättä jättäminen sekä puuston päästäminen yli-ikäiseksi ja metsään lahoavaksi on teko, josta aiheutuu laissa säädetty seuraamus. Tämän periaatteen mukaisesti muutettu yksityismetsälaki tähtäisi turvaamaan puun kasvun ja sen saannin jatkuvuuden.

Yksityismetsätalouden tukeminen

Valtion varoilla tuetaan yksityismetsätaloutta soiden ja veden vaivaamien kankaiden ojittamisessa, metsän lannoittamisessa, metsäteiden rakentamisessa, vajaatuotosten metsiköiden uudistamisessa, osassa taimikoiden hoitoa ja taloussuunnitelmien valmistamisessa. Lisäksi ylläpidetään yksityismetsätaloutta edistäviä organisaatioita.

Metsänhoidon ja perusparannuksen kustannuksista yksityismetsissä vuonna

1971 — 1980 oli valtion avustusta 27 %, pitkäaikaista ja halpakorkoista lainaa 23 % sekä metsänomistajien omaa välitöntä panosta 50 %.

Vaikka yksityismetsätalouden tuki on hyvin pieni verrattuna maa- ja karjatalouden sekä niiden tuotteiden viennin tukeen, niin sen perusteet ovat joutuneet uuteen valoon olosuhteissa, joissa puuston kasvu ja hakkuumahdollisuudet suurenevät, mutta joissa puusatoa ei saada riittävästi myyntiin. Valtion tuella on lisätty mahdollisuuksia saada puuta ja metsätuloa, mutta tästä huolimatta raakapuuta ei saada riittävästi kilpailukyvyyn edellyttämällä hinnalla. Tuettu metsänomistaja on jättämässä yhteiskunnan puupulaan.

Nykyisessä tilanteessa on pakko kysyä, onko mieltä tukea yksityismetsätaloutta tähänastisilla ehdoilla.

Puun kasvua lisäävää metsätalouden tukea ei pitäisi lopettaa, mutta sen sijaan tulisi harkita, kenelle sitä annetaan ja millä ehdoilla. Eräs vaihtoehto on asettaa tuen ehdoksi, että metsänomistaja käyttää kaikki kestävät hakkuumahdollisuudet hyväkseen ja että hän jatkuvasti parantaa metsäänsä. Metsätaloussuunnitelman ja inventointiin perustuvan näytön siitä, että korjuukypsyys saavuttanut puusato on myyty, ja että metsän metsänhoidollinen tila on hyvä, tulisi kuulua ehtoihin.

Tällaisin perustein määräytyvää tukea tulisi saada tasapuolisesti kaikissa osissa maata eikä suhteellisesti sitä enemmän, mitä huonommissa kasvuolosuhteissa metsä on, niin kuin nykyisin tapahtuu.

Metsäverotus

Keskimääräiseen puuston kasvuun ja hakkuumahdollisuuden puutavaralajirakenteeseen suurella, vähintään kunnan kokesella alueella ja tilan metsämaan pinta-alaan sekä pinta-alan veroluokkiin jakau-

tumiseen perustuvalla metsätulon ja omaisuuden verotuksella on niin paljon puun myyntiin ja tehokkaaseen puuntuotantoon kannustavia ominaisuuksia, että järjestelmä tulisi säilyttää keskeisiltä ominaisuuksiltaan ennallaan. Tilakohtaisen myyntitulon verottaminen heikentäisi kohtalokkaasti puun saatavuutta.

Kun veroa on maksettava joka vuosi laskennallisesta tulosta, jonka suuruus on riippuvainen vain verovuotta edeltäneiden kolmen hakkuuvuoden keskimääräisistä puun hinnoista, niin jo veron maksamiseen tarvittavien rahojen saamiseksi on monessa tapauksessa myytävä joka vuosi puuta. Riippuvuus on sitä suurempi, mitä suuremmasta metsäomaisuudesta on kysymys.

Jos myyntitulot ovat suuremmat kuin metsälle arvioitu tuotto, tämä ei vaikuta veron määrään. Suuren puumäärän kerta-myynni ei lisää verorasitusta eikä johda raskaaseen marginaalitulon verottamiseen.

Jos metsä on keskimääräistä paremmassa kunnossa ja siitä kestävästi saatava tulo on suurempi kuin veroperusteiden mukainen keskimääräisen tuoton arvio, niin keskimääräisen tuoton ylittävä osa tulosta on verosta vapaata. Tämän pitäisi kannustaa tehokkaaseen puuntuotantoon.

Puunmyyntitulojen ja metsäveron suhde muodostuu metsänomistajan kannalta edullisimmaksi, jos kaikki puusato myytäisiin sitä mukaa kun se tulee kotjuukypsäksi ja välttyttäisiin noususuhdanteen yli-kerkeiltä hintahuipuilta.

Huonoin yhdistelmä veronmaksajan kannalta on lyhytaikaiset huippuhinnat ja puuston kasvua selvästi pienemmät hakkuut. Tämä oli yhdistelmä vuosina 1975 — 1977 ja samanlaisia ovat huippuvuosien 1979 — 1981 jälkeiset vuodet. Tuottajain myyntipolitiikassa ei tähän näkökohtaan ole kiinnitetty läheskään riittävästi huomiota.

Lyhyen aikaa voimassa olleen kehitys-

kelpoisten taimikoiden määräaikaisen verovapauden pitäisi lisätä vanhojen metsiköiden uudistamista ja puun myyntiä. Järjestelmä antaa mahdollisuuden pitää pysyvästi 10 — 15 % metsän pinta-alasta verotuksen ulkopuolella sellaisilla tiloilla, joilla uudistaminen ei ole aikaisemmin ylittänyt kestävyyttä.

Edun merkitystä ei tunneta yleisesti, mikä johtuu ainakin osaksi siitä, että asiaa on tiedotettu suhteellisen vähän. Tuntuu kuin olisi pelätty edun lisäävän liiaksi puun tarjontaa.

Metsäverotuksessa on toisaalta myös puolia, jotka eivät kannusta tehokkaaseen puuntuotantoon.

Verotettavan tuoton arvio oli 1970-luvulla keskimäärin noin 70 % tilastoiduista kantohintatuloista siitä huolimatta, että hakkuumäärä oli paljon puuston kasvua pienempi. Tämä johtuu pääasiassa kahdesta syystä.

Verotusta varten tehdyissä maiden luokituksissa saadaan parhaiden maiden veroluokkien pinta-ala pienemmäksi kuin valtakunnan metsien inventoinneissa, joiden tulosten perusteella lasketaan eri veroluokkien maiden tuoton perusteet. Metsäverotuksen kehittämiskomitean (Komiteamietintö 1978:21) mukaan metsäveroluokujen kokonaismäärä oli 1970-luvun puolivälissä noin 22 % pienempi kuin metsämaan puuston kasvun arvio.

Toinen tekijä on verokuutiometrin arvon laskeminen verovuotta edeltäneiden kolmen hakkuuvuoden keskimääräisillä hinnoilla ottamatta huomioon rahanarvon alenemista. Tämä vaikuttaa siten, että tulo saadaan 'kalliimpana' rahana, kuin mitä on se raha, jolla vero maksetaan.

Nämä verotuksen tasoa alentavat tekijät vähentävät jokavuotisen veronmaksun myyntiin kannustavaa vaikutusta.

Lain mukaan on mahdollista alentaa tai korottaa metsän omaisuusveroarvoa, jos metsän puuston runkutilavuus on pie-

nempi tai suurempi kuin suuren alueen keskimääräinen puusto. Myymättä jäänyttä ja metsään kasaantunutta puusatoa voitaisiin siten rasittaa korotetulla omaisuusverolla, mutta tätä, myyntiä todennäköisesti lisäävää keinoa ei ole kuitenkaan käytetty.

Metsänomistajan hakemuksesta omaisuusveroa on alennettu, mutta tätäkin mahdollisuutta on käytetty suhteellisen vähän hyväksi.

Bruttokantohintatulon arviosta laskeetaan verotettava puhdas tuotto siten, että sitä pienennetään prosenttivähennyksellä, joka vastaa suuren alueen keskimääräisiä vähennyskelpoisia puun kasvatuksen kustannuksia. Menettely kannustaa huonosti tilakohtaisiin puuston kasvua lisääviin panoksiin. Sellainen omistaja, jonka metsänhoidon kustannukset ovat keskimääräistä pienemmät, saa erotuksen verovapaana tulona lyhyellä aikajänteellä.

Pitkällä aikajänteellä virheellinen säästäminen johtaa kantohintatulojen pienemiseen.

Metsän tuottokunnon parantaminen ja puuston kasvun lisääminen niin, että todellinen tuotto nousee suuren alueen keskimääräisen tuoton arviota suuremmaksi, antaisi verottamatonta tuloa ja omaisuutta. Edun saavuttaminen vaatii kuitenkin niin pitkäjänteistä toimintaa, että keskimääräisellä metsänomistajalla ei ole läheskään aina riittävästi tietoa ja tahtoa tavoitella sitä.

Korjuukypsän puusadon metsään säästämisestä on seurauksena jo edellä todettu lyhytjänteinen etu, että niin kauan kuin puusato on tervettä ja sen lahoamisenenetykset suhteellisen pienet, on puuston arvon lisäys vuotuisen kasvun johdosta ja metsikkökohtaisesti tarkasteltuna selvästi suurempi kuin keskimääräisen verotettavan tuoton arvio. Erotus voidaan katsoa verottamattomaksi tuloksi, jos puusato onnistutaan aikanaan myymään

odotetulla hinnalla.

Jos taas säästäminen jatkuu niin pitkälle, että puuston iän lisääntyessä lisääntyvät lahoviat alkavat merkittävästi alentaa puusadon arvoa, johtaa säästäminen väistämättömiin taloudellisiin menetyksiin. Vanhojen kuusien ja koivujen osalta lahoamistappioita syntyy jo nyt laajoilla alueilla.

Korjuukypsän puusadon metsässä seisoittamiseen liittyy vielä menetyksenä maan kasvukyvyn vajaa hyväksikäyttö. Puusato estää uuden kasvun syntymistä. Menetystä voi olla vaikea havaita, mutta se tulee sitä suuremmaksi mitä laajemmilla alueilla puusto yli-ikäistyy.

Vaikka metsäverotuksen järjestelmä onkin edullinen metsänomistajien enemmistölle, niin sen kokevat kohtuuttomaksi epäoikeudenmukaisuudeksi ne omistajat, joiden metsässä on keskimääräistä enemmän taimikoita ja nuoria metsiköitä. Epäkohta on erityisen suuri niissä metsissä, joissa metsää uudistettiin paljon ennen kehityskelpoisten taimikoiden määräaikaisen verovapauden mahdollistavan lain voimaan tuloa.

Tällaisista metsistä on puusato hakattu ja myyty sitä mukaa kuin se on varttunut korjuukypsäksi ja tulot on vielä voitu muuttaa muun verotuksen kohteeksi joutuvaksi pääomaksi. Tästä huolimatta metsän omaisuusvero säilyi entisen suuruisena tai siihen on saatavissa suhteellisen pieni kevennys.

Puun tarjontaa edistäviä ja oikeusjärjestelmään sopivia veropoliittisia keinoja ovat metsätaloussuunnitelman ja kasvatustaloussuunnitelman kustannusten hyväksymisen tilakohtaisiksi vähennyksiksi, kehityskelpoisten taimikoiden määräaikaisen verovapauden säilyttäminen ja metsän omaisuusveron pienentäminen suhteessa siihen taimikoiden ja riukuvaiheen metsiköiden määrään, joka ylittää näiden kehitysluokkien metsiköiden määrän tasaisen ikära-

kenteen tavoitemetsässä. Jos kaikki metsiköt kuuluvat näihin kehitysluokkiin, niin metsällä ei pitäisi olla ollenkaan omaisuusveroa.

Koska metsän keskimääräinen verotus on suhteellisen lievä verrattuna muun pääoman ja pääomatulon verotukseen, niin järjestelmää on tuskin poliittisesti mahdollista kehittää tavoitteena puunmyyntialttiuden lisääminen niin, että verotuksen taso laskee.

Jos tehokasta ja kansantalouden kannalta edullista puuntuotantoa harjoittava metsänomistaja saa tehokkuutta ylläpitäviä verohelpotuksia, niin samanaikaisesti olisi korotettava veroa nille metsille, joissa on korjuukypsän puusadon kasautuma. Tämä tulisi tehdä korottamalla omaisuusveroa, mihin voimassa olevat lait antavat mahdollisuuden. Metsässä olevan puusadon mittarina voidaan käyttää metsiköiden jakaantumista kehitysluokkiin ja puuston runkotilavuutta hehtaaria kohti.

Tuloveron korottaminen puusadon säästäjälle ei ole oikeudenmukaista siksi, että säästäminen on mahdollista vain hakaamalla kasvua vähemmän ja että tuloveroa maksetaan kasvun perusteella koko sinä aikana, jolloin säästöä kootaan.

Verotuskeinoa sivuaa ehdotus, jonka mukaan puunmyyntituloille tulisi aikaansaada erityinen inflaatiolta suojattu sijoitusmuoto. Tällaisena on mainittu metsäobligaatit, jotka antaisivat vähintään saman reaalisuuden, kuin millä keskimääräinen korjuukypsä puusato lisää reaalista arvoaan metsässä. Obligaatoiden verorasitus ei muodostuisi epäedullisemmaksi kuin se vaihtoehto, jossa puusato pidetään metsässä.

Järjestelmän oikeudenmukaisuus voidaan asettaa kyseenalaiseksi, sillä se antaisi metsänomistajalle rahapääoman sijoituskohteen, joka on keskimääräisiä muita sijoituskohteita edullisempi. Järjestelmän väärinkäyttämistä olisi vaikea ellei mahdo-

ton valvoa.

Korjuukypsään puusatoon sidottua passiivista pääomaa ja raakapuuta voidaan irrottaa kansantalouden käyttöön parantamalla yleisesti rahapääomien tuottoa henkilöomistajille. Esim. teollisuusosakkeiden nykyinen verotuskohtelu on sellainen, että jos keskimääräinen metsänomistaja realisoi korjuukypsän puusadon ja sijoittaa sen osakkeisiin, hän tekee mitä ilmeisimmän taloudellisen tyhmyyden.

Metsänomistusrakenteen parantaminen

Metsävarojen tehokkaan hyväksikäytön kannalta oli pitkään edullista lisätä yksityistä metsänomistusta ja perustaa uusia maatiloja metsämaan sisällä olevalle viljelykelpoiselle maalle sitä mukaa kuin maatalousväestö lisääntyi. Maatila-asutus toi mukanaan metsäseuduille tiet ja muun yhteiskuntarakenteen ilman, että niitä tarvitsi rakentaa puunkorjuuta ja kuljetusta rasittavilla kustannuksilla samalla tavalla kuin on tapahtunut ja tapahtuu yhä vielä monessa muussa maassa otettaessa käyttöön luonnonmetsiä asumattomilla alueilla. Maatilatalouksien työvoimareservit olivat edullista työvoimaa metsätaloudelle.

Kansainväliset vertailut osoittavat, että yksityismetsistä on saatu niissä kasvanut puu paljon tehokkaammin yhteiskunnan käyttöön kuin valtion metsissä, joissa puuston yli-ikäistyminen, lahoamistappiot ja suuri hakkuutähteen määrä ovat yleisiä.

Metsäteollisuusyritysten metsänomistus on Suomessa pieni verrattuna yritysten metsiin monissa tärkeissä kilpailijamaissa. Tämä on johtunut maatilatalouksien metsänomistusta suosineesta yhteiskuntapolitiikasta. Nykytilanteessa metsäteollisuusy-

ritysten pieni metsänomistus heikentää niiden ja koko puutalouden kilpailukykyä esim. Ruotsin ja Yhdysvaltain yrityksiin ja puutalouksiin verrattuna.

Peltoviljelyn ja karjatalouden rationalisoituminen ja koneellistuminen sekä tilakohtaisesti erilaistunut tuotanto ja maatalouspolitiikka ovat johtaneet maatilaväestön voimakkaaseen vähenemiseen, varsinaisten perheviljelmätilojen lukumäärän pienenemiseen, tilaa kohti lasketun peltopinta-alan lisääntymiseen ja riippuvuuden vähenemiseen metsätyön ja puunmyynnin tuloista.

Pääasiassa perinnönjaon ja lähisukulaisien keskeisten kauppojen, mutta myös muiden kauppojen kautta, yksityismetsistä on siirtynyt noin 40 % muiden kuin päätoimisten maatilatalouden harjoittajien omistukseen. Näin ovat lisääntyneet suhteellisten pienien metsäpalstojen omistajat, joilla on keskimääräistä heikommat edellytykset harjoittaa tehokasta puuntuotantoa.

Elinkeino- ja väestörakenteen muuttuminen sekä metsänomistuksen, tilakoon ja tuotantoteknologian kehittyminen ovat johtaneet olosuhteisiin, joissa elinkelpoiset perheviljelmät eivät tarvitse eivätkä kykene pitämään hallussaan kaikkea maatilatalouksille aikanaan joutunutta metsää.

Sitä on siirtynyt ja siirtyy jatkuvasti suuressa määrässä sellaisille uusille omistajille, jotka eivät halua harjoittaa eivätkä kykene harjoittamaan tehokasta puuntuotantoa. Samanaikaisesti on lainsäädännöllä vaikeutettu metsän siirtymistä puuntuotantoon sopiville omistajille.

Perinteellinen mutta nyky-yhteiskuntaan vanhentunut ja sellaisena huono maanomistuspolitiikka on yksi tärkeimpiä syitä metsänhoidon ja puuntuotannon pahimpiin heikkouksiin. Suurenevasta osasta yksityismetsänomistusta on tulossa este kansantalouden kannalta edullisimmalle metsän käsittelylle.

Metsänomistusrakenteen parantaminen on erittäin vaikeata siksi, että kaikki siihen tähtäävät yritykset törmäävät vanhoillisiin ja sitkeisiin arvostuksiin ja ennakkoluuloihin.

Metsänomistusta parantavia toimenpiteitä ovat:

- Elinkelpoisten ja puuntuotantoa tehokkaasti harjoittavien perheviljelmien metsää lisätään ja pieniä palstoja kootaan tilusvaihoilla suuremmiksi kokonaisuuk- siksi. Perinnönjakoa kehitetään siten, että metsä säilyy osana perheviljelmää ja met- sän pirstoutumista pienpalstoihin rajoite- taan.

- Tehdään mahdolliseksi sellaisten riittä- vän suurien metsätilojen muodostumi- nen, jossa perheyritys saa pääasiallisen toi- meentulonsa puun kasvattamisesta ja kor- jaamisesta.

- Poistetaan esteet (kuten laki maanhan- kinnan rajoittamisesta) metsäpalstan siir- tymiselle kaupan kautta sellaisille yritys- sille ja yrittäjille, myös yhteismetsille, kunnille ja valtiolle, jotka hankkivat met- sää tuotannon välineeksi.

- Kaikkien omistajien keskeistä tilusten vaihtoa tuotantoyksiköiden suurentami- seksi helpotetaan.

Metsäteollisuuden puunkäytön rakenteen kehittäminen

Metsäteollisuuden puunkäytön rakenne suhteessa metsävarojen ja hakkuumahdol- lisuuden puutavaralajirakenteeseen on vi- noutunut. Mäntyä ja erityisesti mäntytuk- kia uhkaa noususuhdanteissa ylihakkuu, kun taas kuusen ja lehtipuun hakkuusääs- töt karttavat jatkuvasti.

Ongelma ei johdu yksinomaan käytön rakenteesta. Siihen johtaneita syitä ovat myös hakkuutapojen kehittyminen, met- sänhoidon osuuden suhteellinen vähene-

minen metsänhoitoyhdistysten toiminnassa, puun myynnin keskittyminen pääte-hakkuisiin ja metsänomistajien pidättyvyys mukautumasta tosiasiaan, että on kalliita ja halpoja puutavaralajeja ja että kaikkia puutavaralajeja on pyrittävä myymään niissä suhteissa, jollaisina niitä on metsässä. Halvimpien puutavaralajien myynnistä pidättäytymisestä odotuksessa, että niiden hinta ehkä nousee tulevaisuudessa, on seurauksena puuston rakenteen heikkeneminen.

Kuusitukin sahausta ja kuusisahatavaran markkinointia on pyrittävä lisäämään. Sama koskee kuusitukin käytön lisäämistä jalostusastettaan kohottavan paperiteollisuuden raaka-aineena. Jos tuotteiden maailmanmarkkinahinnoista seuraa, että kuusitukista ei voida maksaa samaa kanto-hintaa kuin mäntytukista, puun myyjän on hyväksyttävä tämä tosiasia.

Metsässä lisääntyvän lehtikuitupuun markkinoinnissa tulee olemaan vaikeuksia, sillä lyhyellä tähtäyksellä massateollisuus ei kykene yhdessä ulkomailta joka tapauksessa ostettavan lehtikuitupuun kanssa käyttämään kaikkia metsävarojen kehittämisen kannalta tarpeellisia hakkuumahdollisuuksia. Rinnan lehtikuitupuun teollisen käytön lisäämisen kanssa olisi määrätietoisesti lisättävä ainespuukokoa pienemmän ja vähäarvoisimman lehtipuun polttamista energian raaka-aineena.

Puukaupan kehittäminen

Puukauppaa kehitettäessä on hyväksyttävä tosiasia, että tähänastisilla kauppatoivoilla ei kyetä turvaamaan puuhuoltoa nyky-yhteiskunnassa. Pelkästään hintasuositussopimuksilla ei kyetä estämään kilpailukykyä vaarantavaa puun hinnan nousua silloin, kun puun niukuuden olosuhteissa vientihinnat antavat osallekin

ostajia mahdollisuuden kilpailla puusta nostamalla sen hintaa.

Määrää koskevilla sopimuksilla ja suosituksilla ei päästä haluttuun tulokseen, koska kenelläkään ei ole määräämisvaltaa yksityiseen metsänomistajaan nähden.

Puun saatavuutta ja tarvetta voitaisiin tasapainottaa vähentämällä metsäteollisuuden perustuotantoa niin paljon, että tarve lähestyy realistista saatavuutta. Seurauksena olisi kuitenkin metsäteollisuuden kehittämisen vaikeutuminen, tehdasinvestointien osittaista hukkaan menoa, metsävarojen vajaakäyttöä ja puuston laadun ja arvon heikkenemistä sekä suuria menetyksiä kansantaloudelle.

Kysymys on niin suurista arvoista, että puun saatavuutta on pyrittävä lisäämään kaikin mahdollisin keinoin.

Hinta- ja määräsuositusoppimusten kehittäminen ja puun tarpeen arvioimisen ja kaupan menetelmien parantaminen ovat osa näitä keinoja. Hintasuositussopimuksia tarvitaan yleisenä perustana sen vuoksi, että kun kaikista muista tuloista ja kansantulon jaosta sovitaan, niin talouspolitiikan ja muiden tulonsaajien kannalta ei voida hyväksyä, että puunhinnan raju vaihtelu vaarantaa tulonjaon sovittuja suhteita ja rahanarvon säilyttämistä. Hinta- ja määräsuoitusoppimuksilla ylläpidetään vakaita ja luottamuksellisia puumarkkinoita.

Markkinaosapuolten tulee hyväksyä tähänastista aktiivisempia ostomenetelmiä. Ostajien tulee perehtyä puun myyjiin yksilöinä, selvittää itselleen ne tekijät, jotka vaikuttavat myyntipäätöksiin nyky-yhteiskunnassa, kehittää metsänomistajien tarvitsemia puuntuotannon tehostamista edistäviä palveluja ja tarjota metsänhoidon, puunkorjuun ja rahoituksen järjestelyn tietoja ja ammattitaitoa niille metsänomistajille, jotka sellaista haluavat.

Ostajien on hankittava valmiudet kilpailla enemmän palvelulla kuin hinnalla.

Puumarkkinoiden kehittämistä estää

tällä hetkellä eniten pyrkimys monopoli- soida puukaupan ja myös metsänhoidon palvelut metsänhoitoyhdistyksille. Pieniin palstoihin ja monille mitä erilaisimmille omistajille pirstoutuneet yksityismetsät ovat niin valtava työkenttä, että kaikille osapuolille riittää työtä.

Kaikki sellainen yhteistyö, joka tehostaa puuntuotantoa ja jossa hyväksytään kaikki käytettävissä oleva ammatillinen tieto, taito ja henkilöresurssit, on pitkällä tähtäyksellä edullisinta myös metsänomistajille. Lyhytnäköiseen etupolitiikkaan halvaantuvista puumarkkinoista on vahinkoa kaikille, eikä vähiten metsänomistajille.

Puuntuotannon ja muun metsänkäytön suhteet

Kansalaisten enemmistön metsään kohdistamat arvostukset ja vaatimukset ovat muuttuneet siten, että niiden täysimääräinen huomioon ottaminen pienentää puuntuotantoa, lisää kohtuuttomasti tuotannon kustannuksia ja alentaa puusadon arvoa. Rikkavesakon torjunnassa on yleisen mielipiteen painostuksesta luovuttu menetelmistä, joiden kaltaisia käytetään yleisesti pelloilla ja puutarhoissa ja jotka ovat laajoilla metsäalueilla ainoita mahdollisia keinoja puusadon laadun parantamiseksi.

Rikkapuuston lisääntyminen on aiheuttanut esim. Pohjanmaalla kymmenien miljoonien markkojen pienentymisen vuotuisiin kantohintatuloihin verrattuna vaihtoehtoon, jossa rikkavesakko olisi pidetty kurissa. Tilanne huononee myös muualla.

Ympäristöministeriön hallinnon alkaessa toimia on odotettavissa avohakkuiden ja metsänviljelyn sekä muiden puuntuotantoa lisäävien työmenetelmien rajoittamista ja suoranaista estämistä, mikä samalla lisää kustannuksia ja alentaa kantohintaa.

Tilannetta ei kyetä hallitsemaan pelkällä tiedottamisella. Valtiovallan edustajilla on oltava rohkeutta määritellä puuntuotannon ja metsän muun käytön suhteet sellaisiksi, että kansantaloudelle ei aiheudu korvaamattomia menetyksiä.

Käytännön metsätaloudessa on sovitettava puuntuotanto ja metsän muu käyttö suunnitelmalliseksi ja havainnolliseksi kokonaisuudeksi.

Kaikin keinoin on havainnollistettava tosiasiaa, että tasapainoisesti eri tarpeita tyydyttävä puuntuotantometsä on moninaiskäytön kannalta parempi vaihtoehto keskimääräiselle kansalaiselle kuin luonnontilainen metsä. Siinä on eri ikäluokkiin kuuluvia eri puulajien metsiköitä, monipuolista pintakasvillisuutta, harvennetun ja hoidetun puuston antamaa liikumatilaa sekä teitä, jotka tuovat metsän kaikkien ulottuville.

Sanottu ei poista tarvetta, että koskemattonta luonnontilaista metsää ja suota tarvitaan myös luonnon- ja kansallispuistoina. Pohjois-Suomessa on karuimmissa kasvuolosuhteissa metsiä, jotka luonnontilassaankin säilyvät riittävän väljinä, ja joissa lahoavaa luonnonpoistumaa on niin vähän, että ne ovat sopivia retkeilyyn, keräilyyn ja vapaa-ajan vieton alueita ilman hakkuita.

Tarpeettomien ja yhteiskunnalle kalliiksi tulevien ristiriitojen poistamiseksi on hyväksyttävä puuntuotantometsän metsiköittäinen muuttuminen, ja että pienellä osalla pinta-alaa puuntuotanto tilapäisesti vähentää muun metsän käytön mahdollisuuksia. Metsätalouden harjoittajan velvollisuuksiin kuuluu toimenpiteiden ajoittaminen ja maastoon sijoittaminen siten, että muut käyttömuodot otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Yleinen mielipide on saatava näkemään metsä elävänä ja muuttavana maisemana, jossa vanhan puuston uudistaminen taimikoksi ja taimikoiden varttuminen kas-

vatusmetsiköiden kautta uudistuskypsiksi metsiköiksi on osa maiseman arvoa. Puut ja metsiköt eivät ole luonnonmetsässäkään ikuisia, eivätkä luonnonkaan menetelmät uudistaa metsää palvele ensisijaisesti retkeilijän ja vapaa-ajan viettäjän mukavuutta.

Vaikka puuntuotannon tulee olla metsän monikäyttöisyyttä lisäävää, niin siinä ei voida luopua toiminnan taloudellisuuden edellytyksistä. Ilman kansantuloa ylläpitävää puuntuotantoa olisi metsän moninaiskäyttäjää nykyistä paljon vähemmän.

Metsä- ja puutalouden eturyhmien yhteistyö

Metsätalouden harjoittamista yhteiskunnan hyväksymänä ja arvostamana elinkeinona on haitannut sen liiallinen rajaaminen metsänomistajien ja metsäteollisuusyritysten sekä alan etujärjestöjen omaksi 'pyhäksi' alueeksi, jonne muilla ei ole asiaa.

Kolmatta osapuolta on pidetty tarpeettomana ja haitallisena oli se sitten valtio tai metsä- ja puutalouden työntekijöitä edustava järjestö. Tällainen nyky-yhteiskuntaan huonosti sopiva ahdasmielinen asennoituminen on osaltaan ylläpitänyt kielteistä suhtautumista metsätalouteen.

Metsä on suuri kansallisuusomaisuus, ja metsätalouden on oltava jokaiselle läheinen elinkeino. Kaikilla metsä- ja puutalouden ammattiryhmillä ja metsästä kiinnostuneilla tulee olla mahdollisuus osallistua metsävarojen hoitamiseen ja parantamiseen.

Tästä eteenpäin tulee koota metsänomistajien, metsäteollisuusyritysten ja alan yrittäjien sekä työntekijöiden järjestöt ja valtiovalta ottamaan yhteisvastuu puuntuotannosta.

Puuntuotannon ohjelmointi

Metsätalouden suunnittelukomitean, Maatalouskomitean Teho-ohjelman työryhmän, Mera-toimikunnan ja useiden tutkimus- ja suunnitteluryhmien selvitykset 1950- ja 1960-luvuilla osoittavat, että yhteiskunnan kokonaisuuteen tähtäävällä metsätalouden ohjelmoinnilla voidaan saada aikaan suuria saavutuksia. Vaikka puuston kasvu on tällä hetkellä suureneva, ja vaikka metsässä on enemmän puusatoa kuin mitä sitä kyetään lähitulevaisuudessa korjaamaan, silti tarvitaan jatkuvaa puuntuotannon ja metsävarojen kehittämisen ohjelmointia.

Laajalla pohjalla valmistetuilla ohjelmilla on ensinnäkin se etu, että ne korostavat metsävarojen ja metsätalouden kansallista merkitystä. Kaikkien asianosaisten valmistaman ohjelman toteuttamisesta ovat myös kaikki vastuussa.

Puuston kasvua lisäävän ohjelman toteuttamiseen tarvitaan panoksia, jotka rahoitettava. Yksi tärkeä rahoituksen keino on myydä puuta. Puuntuotannon ohjelman toteuttaminen lisää puun tarjontaa verrattuna vaihtoehtoon, jossa ei ole määrätietoista pyrkimystä lisätä puuston kasvua.

Jos halutaan käyttää hyväksi luonnon kasvutekijät ja ylläpitää suurta puuston kasvua, niin puusato on korjattava uuden kasvun tieltä. Ainoa varma taimikon syntymistä ja kasvuaikeiden muodostumista estävä tekijä Suomen kasvuolosuhteissa on vanha korjaamatta seisova puusato.

Puuston kasvua voidaan ylläpitää ja lisätä vain korjaamalla puut sitä mukaa kuin ne varttuvat korjuukypsiksi.

Metsä on Suomen suurin uusiutuva luonnonvara. Mitä tehokkaammin metsätalouden käyttöön jäävä maapinta-ala kasvaa metsää, mitä suurempi ja arvokkaam-

pi on puusto ja mitä suurempi on puuston kasvu, sitä suurempi on kansallisvarallisuus. Runsaat ja järkevästi käytetyt metsävarat antavat suomalaisille parhaat edelly-

tykset osallistua kilpailukykyisinä kansainväliseen työnjakoon ja tuotteiden vaihdantaan.

Tiivistelmä

Puutavaran hakkuumäärän trendi on ollut laskeva 1960-luvun toisen puoliskon jälkeen. Teollisuuspuun osuus on lisääntynyt mutta ei niin paljon kuin mitä poltto- ja kotitarvepuu on vähentynyt.

Kestävään hakkuumahdollisuuteen verrattuna keskimääräinen vuotuinen poistuma on 13 viimeksi kuluneen vuoden aikana ollut 8,5 milj. m³/v pienempi. Hakkuusäästöä on tänä aikana kertynyt runkopuuna 110 milj. m³.

Puusto ja sen kasvu sekä kestävä hakkuumahdollisuus suurenevat toteutetun metsänparannuksen ansiosta. Jos lama-vuosien 1975 — 1978 puun käyttöä pidetään poikkeuksellisen pienenä, niin suunnitteen ja poistuman trendien ero on vähintään 6 milj. m³/v. Kun lukua verrataan puuston kasvuun 65 milj. m³/v, niin suhde osoittaa metsävarojen vajaakäytön suuruutta.

Puun niukkuuden seuraamuksia on tähän asti kyetty torjumaan raakapuun tuonnilla, jonka määrä oli 4 — 6 milj. m³ vuotta kohti 1970-luvulla.

Yksityismetsien poistuma oli vuosina 1971 — 1980 keskimäärin 6,3 milj. m³/v kestävää hakkuumahdollisuutta pienem-

pi. Hakkuusäästön kantohinta-arvo on vuoden 1981 rahana noin 600 milj. m³/v, mikä on hieman enemmän kuin kaikki metsänhoidon ja perusparannuksen kustannukset valtion avustus ja lainat mukaan lukien.

Puun kasvatuksen panokset ovat alkaneet 1970-luvun puolivälin jälkeen vähetä.

Puuston vanhenemisesta ja puusadon metsään kasaantumisesta on seurauksena lahoamismenetyksiä ja puuston tuotannollisen arvon alenemista.

Kantohintojen ja kantohintatulon edullinen kehittyminen näyttää pysähtyneen 1980-luvun alussa. Metsäteollisuuden kannattavuuden heikkeneminen yhdessä puun saatavuuden ja myydyn määrän pienenemisen kanssa johtaa kantohintatulojen reaalisen arvon pienenemiseen.

Kehityksestä voi päätellä yksiselitteisesti, että suomalainen yhteiskunta on menettänyt kyvyn käyttää hyväkseen täysimääräisesti metsävarojen tuotannollisia mahdollisuuksia. Vaikka myyty puu on lisääntynyt, se ei ole käsittänyt kaikkea poltto- ja kotitarvepuun käytön pienemisen vapauttamaa ainespuuta.

Puun tarpeen ja saatavuuden ristiriidan syyt

Pääsyy metsävarojen vajaakäyttöön on metsänomistajien riippuvuuden väheneminen metsätulosta. Tätä osoittaa ylihakkuiden jatkuminen maan niissä osissa, joissa maatilatalous kannattaa heikoimmin ja joissa työttömyys on suurin. Hakuusäätöt ovat taas suurimmat maan vauraimmissa osissa.

Verotus-, laina-, korko- ja rahapolitiikka on tehnyt korjuukypsän puusadon metsään säästämisen niin paljon edullisemmaksi keskimääräiselle metsänomistajalle mahdollisiin rahapääoman sijoituksiin verrattuna, että ellei metsänomistajalla ole välttämätöntä tulojen tarvetta, hän säästää korjuukypsän puusadon metsään.

Metsän pinta-alaverotus, jossa kustannusvähennys perustuu suuren alueen keskimääräisiin puunkasvatuksen kustannuksiin, ei ole paras mahdollinen kannustin lisätä puun tuotantoa metsänhoidon panoilla.

Yksityismetsistä on siirtynyt jo yli 40 % sellaisille omistajille, jotka saavat pääasiallisen toimeentulonsa muusta elinkeinosta kuin maatilataloudesta. Kun tähän liittyy metsän pirstoutuminen epätaloudellisen pieniksi omistusyksiköiksi, joista saatavilla puunmyynnin tuloilla on suhteellisen pieni merkitys omistajalle ja joiden arvo vapaa-ajan vieton ympäristönä voi olla suurempi kuin niiden arvo tuotannon välineenä, metsän omistuksen rakenteen muuttuminen heikentää pitkällä tähtäyksellä puuntuotannon tehokkuutta.

Yleisessä mielipiteessä ovat lisääntyneet arvostukset ja vaatimukset, jotka vaikeuttavat ja pienentävät puuntuotantoa. Vaikka arvostuksia ja vaatimuksia voidaankin perustella aidolla huolella metsäympäristön laadusta, niin pääsyy asenteisiin näyttää olevan väestön enemmistön vieraantu-

minen perustuotannosta ja oman toimeentulonsa todellisista edellytyksistä.

Puun myyjien ja ostajien järjestöjen keskeisillä puun suositushintaa ja hankittavia määriä koskevilla sopimuksilla sekä myyjien järjestöjen tekemällä leimauksen ja myynnin ohjauksella on pyritty turvaamaan puun saanti kilpailukykyä vaarantamattomalla hinnalla. Haluttua tulosta ei ole saavutettu. Järjestelmällä ei näytä nykyisessä muodossaan olevan edellytyksiäkään onnistua.

Puun saatavuutta lisääviä keinoja

Metsätalouden merkityksen tiedostaminen siten, että elinkeinon harjoittajat itse käsittävät puuntuotannon kansantaloudelliseksi välttämättömyydeksi, ja että poliittinen päättäjät ja yleinen mielipide antavat edellytykset tehokkaalle puuntuotannolle, on mahdollista vain muuttamalla asennoitumista metsätalouteen ja käyttämällä ennakkoluulottomasti ja määrätietoisesti metsäpolitiikan keinoja. Poliittisen päättäjän asema arvostusten ja asenteiden johtajana sekä politiikan keinojen haltijana on keskeisen tärkeä.

Keinojen valinnassa tulee kunnioittaa voimassa olevaa oikeus- ja talousjärjestelmää. Ellei keino ole sopusoinnussa järjestelmän kanssa, on siitä enemmän vahinkoa kuin hyötyä.

Vaikka pääosa metsää on yksityisomistuksessa, on metsä samalla osa arvokkainta kansallisomaisuutta. Yhteiskunnan edun turvaamiseksi on perinteellisesti säädetty metsän käsittelyä rajoittavia ja ohjaavia lakeja sekä tuettu yksityismetsätaloutta yhteiskunnan varoilla pitkäjänteisessä metsänparantamisessa. Yhteisen edun turvaamiseen tähtäävää lainsäädäntöä tulee kehittää vastaamaan yhteiskunnan ja olosuhteiden kehittymistä.

Tiedon lisääminen ja tiedottaminen

Metsätalouden merkityksen tiedostaminen ja puuntuotannon menetelmien hyväksytyksi tuleminen edellyttävät keskitettyä tiedottamista. Ilman jatkuvaa tiedotusta minkään elinkeinon harjoittamisen edellytykset eivät ole turvatut nyky-yhteiskunnassa.

Tähänastisten tiedottajien työn tehostamisen lisäksi on metsä- ja puutalouden työntekijöiden otettava lisääntyvä vastuu tiedottamisesta, mikäli he haluavat säilyttää työpaikkansa.

Lakiin perustuva metsänkäsittelyn säätely.

Metsälakien ensisijaisena tavoitteena on ollut estää metsän hävittäminen ja turvata metsän uudistuminen. Näillä tavoitteilla on puun saanti voitu turvata tyydyttävästi olosuhteissa, joissa suurin uhka oli metsän liikakäyttö.

Olosuhteet ovat muuttuneet siten, että puusadon säästäminen ja osittainen lahoaminen metsään vaarantaa puun saantia enemmän kuin metsän hävittäminen. Tähänastisesta oikeuskäytännöstä seuraa loogisena välttämättömyytenä, että yhteiskunnan edun turvaamiseksi tulee metsän hävittämisen lisäksi kriminalisoida myös puusadon menetyksiin johtava metsän käsittely.

Yksityismetsätalouden tukeminen

Yksityismetsätalouden tukemista on tarpeen jatkaa, sillä metsässä on yhä selviä pitkävaikutteista perusparantamista, jonka kustannuksiin yhteiskunnan tulee osallistua. Tuen ohjaamista tulee muuttaa siten, että sitä saavat ensisijaisesti ne metsänomistajat, jotka käsittelevät metsäänsä yhteisen edun mukaisesti.

Metsäverotus

Metsäverotusta tulee kehittää siten, että se kannustaa nykyistä enemmän tehokkaaseen puuntuotantoon. Tähän asti käyttämättä jäänyt ja voimassa olevien lakien mukainen keino on painottaa metsän omaisuusveroa siten, että otetaan huomioon todelliset puuston omaisuusarvoerot. Puusatoa metsään säästävällä omistajalla on puustossaan paljon enemmän passiivista pääomaa kuin tehokkaan puuntuotannon harjoittajalla. Tästä huolimatta heidän omaisuusverorasituksensa on yleensä sama.

Eräitä tilakohtaisesti vaihtelevia, kuten metsätaloussuunnitelman ja kasvatuslannoituksen kustannuksia tulisi voida hyväksyä tilakohtaisiksi vähennyksiksi verotettavaa tuottoa laskettaessa. Puuntuotantoa lisäävän toimenpiteen kustannus on tilakohtaisena vähennyksenä paljon kannustavampi kuin upotettuna keskimääräisvähennykseen, joka lyhytjänteisesti suosii mahdollisimman vähillä kustannuksilla keinottelevaa metsänomistajaa.

Korjuukypsään puustoon sidotun passiivisen pääoman saamista kansantalouden käyttöön edistää, jos verotusmenettelyä kehittämällä parannettaisiin rahapääomien tuottoa henkilöomistajille. Tämä ei tehostaisi vain metsätaloutta vaan lisäksi pääomien tarjontaa tuotannollisille yrittäjille.

Metsänomistusrakenteen parantaminen

Metsänomistuksen jatkuva pirstoutuminen ja joutuminen tehokkaaseen puuntuotantoon huonosti kykeneville omistajille tulee pysähdyttää. Metsän siirtyminen tulee tehdä mahdolliseksi kaikille sellaisille omistajille, joiden ensisijainen tarkoitus on harjoittaa puuntuotantoa. Tällaisia omistajia ovat maatilataloutta harjoittavat perheyrietykset, myös sellaiset, jotka saavat

pääasiallisen toimeentulonsa puun kasvatamisesta ja korjaamisesta.

Yhteiskunta on kehittynyt jo niin pitkälle maatilatalousvaltaisesta yhteiskunnasta, että lakiin perustuvat esteet metsän siirtymiselle yrityksille ja yksityisille, joilla on edellytykset harjoittaa puuntuotantoa, tulee poistaa vanhentuneina ja vahingollisina. Kaikki voitava tulee tehdä tilusvaihtojen helpottamiseksi tavoitteena metsätilusten suurentaminen.

Metsäteollisuuden puunkäytön rakenteen kehittäminen

Hakkuut ja puun käyttö tulee saada vastaamaan tähänastista paremmin hakkuumahdollisuuden puutavaralajirakennetta. Tämä edellyttää joustavuuden lisäämistä teollisuuden raakapuun käytössä, kaikista puutavaralajeista saatavien tuotteiden aktiivista markkinointia, metsänhoitoyhdistysten keskittymistä metsävarojen kehittämisen kannalta oikeiden leimikoiden tekemiseen ja puun myyjien mukautumista eri puutavaralajien hintojen suhteisiin sellaisina, miksi ne muodostuvat tuotteiden hinnoista laskettuina.

Puukaupan kehittäminen

Puukaupan kehittämisessä tarvitaan jatkuvasti markkinaosapuolien hinta- ja määräsuositussopimuksia ja myyntien ohjausta. Ilman niitä ei ole mahdollista ylläpitää vakaita ja luottamuksellisia puumarkkinoita yhteiskunnassa, jossa pääosa kansantuloa jaetaan keskitetyillä sopimuksilla.

Puun ostamisessa tarvitaan tähänastista aktiivisempia ja myyjän yksilölliset ominaisuudet huomioon ottavia menetelmiä. Yksioikoinen puun hinnalla kilpailu on auttamattomasti vanhentunut ja nykyoloissa vahingollinen. Ostajilla on oltava valmius tarjota kaikkia puun myyjien tarvitsemia palveluja.

Puukaupan ja myynnin ohjauksen monopolisoiminen metsänhoitoa varten ylläpidetyille organisaatioille johtaa metsänhoidon laiminlyömiseen, metsänomistajien tarvitsemien palvelujen heikkenemiseen ja puun myyjien sekä ostajien yhteistyön edustaman työvoiman ja ammattitaidon vajaaseen hyväksikäyttöön, josta aiheutuu menetyksiä kaikille osapuolille.

Puuntuotannon ja muun metsänkäytön suhteet

Puuntuotannon, muun metsänkäytön ja metsäympäristön hoidon suhteissa on mahdollisimman nopeasti saatava aikaan tasapaino, jossa turvataan kilpailukykyisen puuntuotannon edellytykset. Luonnon- ja kansallisuustotot sekä muut suojelualueet on nähtävä omana kokonaisuutenaan ja niiden ulkopuolella oleva metsä on hyväksyttävä ensisijaisesti puuntuotannon alueeksi.

Tuotantometsässä on sallittava sama työteknologia, jota käytetään muissakin elinkeinoissa. On tehtävä selväksi, että jos näistä periaatteista tingitään, on samalla hyväksyttävä ja otettava vastaan selvä elintason lasku.

Metsä- ja puutalouden eturyhmien yhteistyö

Metsä on suuri kansallisomaisuus ja metsätalouden on oltava jokaista lähellä oleva elinkeino. Tähän päästään, jos rikotaan puun myyjien ja ostajien tähän asti ylläpitämä ja vanhoillisesti muilta suljettu metsätalouden pyhä ympyrä. Kaikilla metsä- ja puutalouden ammattiryhmillä ja metsästä kiinnostuneilla tulee olla mahdollisuus osallistua metsävarojen hoitamiseen ja parantamiseen.

Puuntuotannon ohjelmointi

Ensimmäinen askel tähän suuntaan on puuntuotannon suunnittelu, jossa met-

sänomistajien, metsäteollisuusyritysten, alan yrittäjien ja työntekijöiden järjestöt sekä valtiolta ottavat yhteisvastuun puuntuotannosta. Metsän hoitaminen ja käyttäminen kansallisvarallisuutena ja puunsaannin turvaaminen edellyttävät

jatkovaa puuntuotannon ohjelmointia.

Runsaat ja järkevästi käytetyt metsävarat antavat suomalaisille parhaat edellytykset osallistua kilpailukyysisinä kansainväliseen työnjakoon ja tuotteiden vaihdantaan.

Kirjallisuus

- Ervasti, Seppo, Lauri Heikinheimo, Kullervo Kuusela ja Veikko Mäkinen. 1969. Suomen metsä- ja puutalouden tuotantomahdollisuudet vuosina 1970—2015. Talousneuvosto.
- Haavisto, Heikki. 1979. Yksityismetsätalouden harjoittamisen ongelmista. Kevät-metsäviikko 1979. Suomen Metsäyhdistys.
- Huttunen, Terho. 1974, 1974, 1976, 1977, 1979, 1979, 1981, 1981 ja 1982. Suomen puunkäyttö, poistuma ja metsätase vuosina 1971—1982. Folia Forestalia 205, 219, 277, 308, 330, 376, 411, 465, 495 ja 540.
- Kuusela, Kullervo. 1974. Metsätalous teollistuvassa Suomessa. Suomen itsenäisyyden juhlavuoden 1967 rahasto (SITRA). Sarja B N:o 12.
- ''— 1981. Suomen metsätalous ja -teollisuus. Suomen talous 2010. Erillisselvitykset s. 63—112. SITRA. Sarja B N:o 66.
- ''— 1981a. Markkinavoimat puun saannin ja kantohinnan muodostumisen kannalta. Kansallis-Osake-Pankki, Taloudellinen Katsaus, 1/1981, s. 9—21.
- ''— 1982. Metsäteollisuuden toiminnan muuttuvat olosuhteet. Kansallis-Osake-Pankki, Taloudellinen Katsaus, 3/1982, s. 3—9.
- ''— 1982a. Suomen puuntuotannon tavoiteohjelma 1980-luvulle. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 67.
- ''— 1983. Pohjois-Suomen puuntuotannon tavoiteohjelma. Metsä ja Puu 2/1983, s. 4—8. Myös moniste 1982.
- Metsätilastollisen Vuosikirjan niteet sarjassa Folia Forestalia.
- Metsäverotuksen kehittämiskomitean mietintö. 1978. Komiteanmietintö 1978:21.
- Salminen, Sakari. 1981. Vuosien 1971—75 valtakunnallisia metsävaratietoja kartta-muodossa. Folia Forestalia 483.
- Uusitalo, Matti. 1978. Suomen metsätalous MERA-ohjelmakaudella 1965-1975. Folia Forestalia 367.
- ''— 1982. Metsänhoito- ja perusparannustyöt 10-vuotiskaudella 1971—80. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 69.

”Hakkuumäärän ja puun saatavuuden jääminen lisääntyvässä määrässä 1960-luvun puolivälin jälkeen kestävää hakkuumahdollisuutta pienemmäksi on pahin Suomen kansantalouden perusteita heikentävä tekijä.”

Näin aloittaa professori Kullervo Kuusela uuden, ajankohtaisen julkaisunsa ”Metsäpolitiikan haasteet 1980-luvulla”. Teoksessaan Kuusela tarkastelee puun tarpeen ja saatavuuden ristiriidan kehittymistä, ristiriidan syitä sekä esittää keinoja puun saatavuuden lisäämiseksi.

Kuuselan keinoja ovat mm.:

- * Tiedon lisääminen ja tiedottaminen**
- * Yksityismetsälain muuttaminen**
- * Yksityismetsätalouden tukeminen**
- * Metsäverotus**
- * Metsänomistusrakenteen parantaminen**
- * Puunkäytön rakenteen muutokset**
- * Puukaupan kehittäminen**
- * Metsätalouden eturyhmien yhteistyö.**

”Puun tarjontaa ja saatavuutta lisäämään tarkoitettujen keinojen tulee olla sopusoinnussa Suomen oikeus- ja talousjärjestelmän kanssa. Tehokkaimpia ovat keinot, jotka johtavat puuntuotantoa harjoittavan yrittäjän havaitsemaan, että kestävä hakkuumahdollisuudet hyväksi käyttävä ja maan tuottokykyä sekä puustoa parantava metsänkäsittely on hänelle itselleen edullisin vaihtoehto.”

”Kaikki sellainen yhteistyö, joka tehostaa puuntuotantoa ja jossa hyväksytään kaikki käytettävissä oleva ammatillinen tieto, taito ja henkilöresurssit, on pitkällä tähtäyksellä edullisinta myös metsänomistajille. Lyhytnäköiseen etupolitiikkaan halvaantuvista puumarkkinoista on vahinkoa kaikille, eikä vähiten metsänomistajille.”